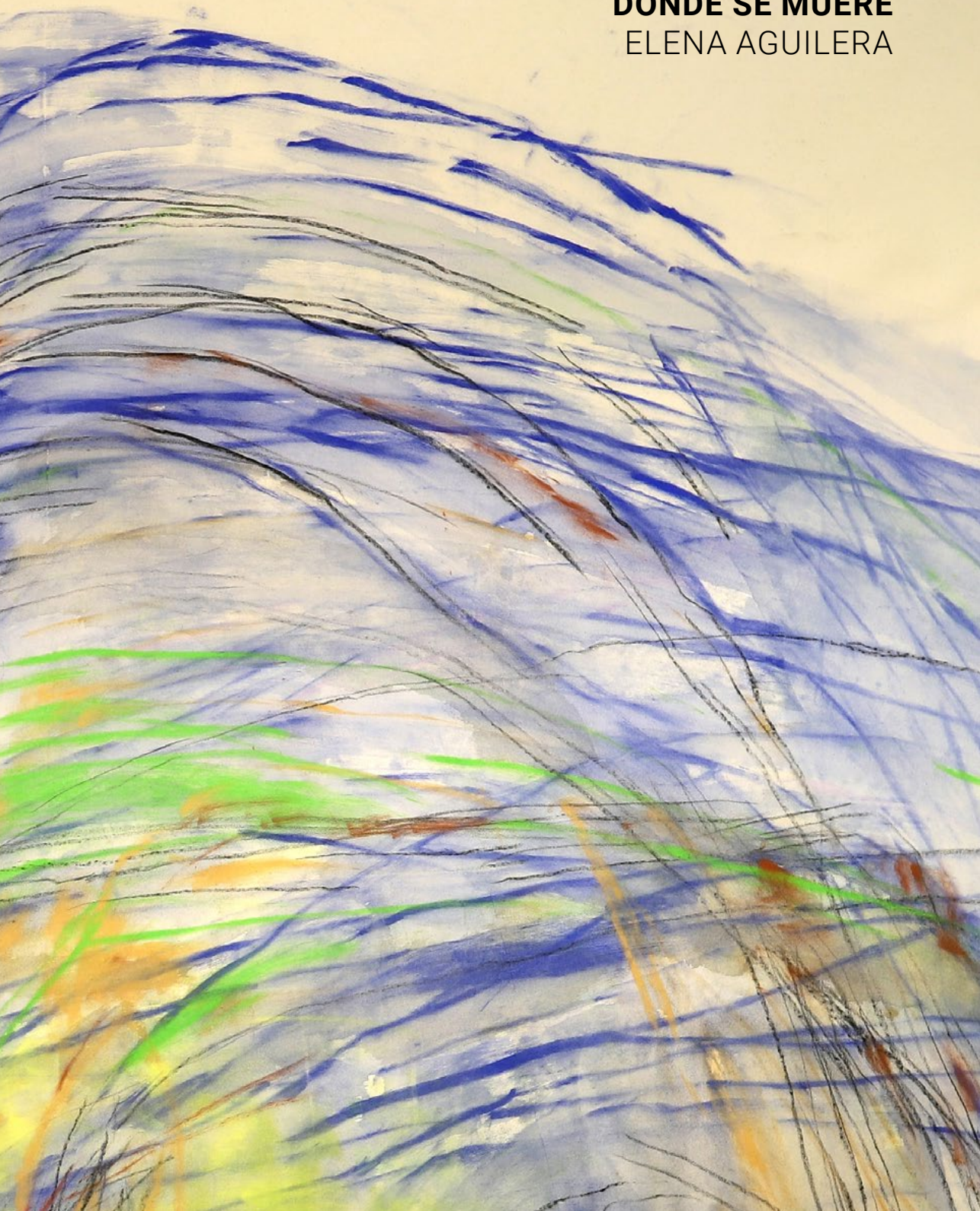


**DONDE SE NACE,
DONDE SE MUERE**
ELENA AGUILERA



UNIVERSITAT D'ALACANT

Amparo Navarro Faure
RECTORA

Catalina Iliescu Gheorghiu
VICERECTORA DE CULTURA, ESPORT I EXTENSIÓ UNIVERSITÀRIA
VICERECTORA DE CULTURA, DEPORTE Y EXTENSIÓN UNIVERSITARIA

DONDE SE NACE, DONDE SE MUERTE ELENA AGUILERA

ORGANITZA I PRODUEIX / ORGANIZA Y PRODUCE
Museu de la Universitat d'Alacant. MUA
04.06.2021 - 18.07.2021. SALA SEMPERE

EXPOSICIÓ / EXPOSICIÓN

COMISSARI / COMISARIO
Juan A. Roche Cárcel

COORDINACIÓ / COORDINACIÓN
Sofía Martín Escribano. MUA

MUNTATGE / MONTAJE
David Alpañez Serrano. MUA
Stefano Beltrán Bonella. MUA

EXECUCIÓ / EJECUCIÓN
Servei de manteniment de la UA

PUBLICACIÓ / PUBLICACIÓN

COORDINACIÓ / COORDINACIÓN
Juan A. Roche Cárcel

TEXTOS
Juan A. Roche Cárcel
Elena Aguilera Cirugeda
Laura Cornejo Brugués
Irene Ballester Buigues

DISSENY / DISEÑO
Bernabé Gómez Moreno. MUA

TRADUCCIONS / TRADUCCIONES
Servei de Llengües

ISBN: 978-84-124093-1-4
Depòsit legal / Depósito legal: A 265- 2021
Imprimix / Imprime: INGRA

© De l'edició, Museu de la Universitat d'Alacant. MUA
© Dels textos, els autors i autores
© De les imatges, els autors i autores.

**DONDE SE NACE,
DONDE SE MUERE**
ELENA AGUILERA

És un goig acollir en el Museu de la Universitat d'Alacant l'exposició «On es naix, on es mor», de l'artista alacantina Elena Aguilera. El vincle d'Elena amb la institució universitària ve de lluny, i dos anys abans de la inauguració del museu ja havia entrat a formar part de la llista d'artistes que, generosament, donen les seues peces per a la creació de la col·lecció pròpia de la universitat.

L'exposició que ara presentem és una fita més en la fructífera relació entre la UA i Elena Aguilera. Una mostra comisariada pel professor de Sociologia de la Cultura i de les Arts d'aquesta casa, Juan Antonio Roche Cárcel, i que està acompanyada d'aquest magnífic catàleg en què, a més del comissari i la mateixa artista, han participat amb els seus textos Irene Ballester i Laura Cornejo, doctores en Història de l'Art.

A causa de les característiques de les pintures exposades, amb llenços de gran format, es va decidir que la presentació del catàleg es fera dies després de la inauguració, amb la finalitat que el muntatge a la Sala Sempere quedara documentat. Tenint en compte el resultat, la decisió ha sigut tot un encert, ja que és en la sala on les obres d'Elena Aguilera adquireixen tota l'esplendor.

El títol de l'exposició «On es naix, on es mor» fa referència al trànsit de l'existència, que en el cas d'Elena Aguilera és un

compromís vital amb l'art. La mostra és una manera de mirar, de pensar, de buscar i trobar-se, un acte de sinceritat i autoconeixement que la porta a utilitzar la línia i el color (indissolubles) com a expressió de les seues sensacions, sentiments i idees. Són com cal·ligrafies de viure.

El on del títol també ens evoca el lloc en què sorgeix la màgia de la creació que per a Elena Aguilera és indiscutiblement el seu estudi. Bona part del temps que hi passa és temps per a la meditació, la relaxació, la concentració i la calma; perquè, com ella mateixa reconeix, quan crea, molts dels moments són de no acció, de serenitat, de contemplació i de reflexió.

L'exposició que ens ocupa està composta per una vintena de pintures i un vídeo realitzats entre 2019 i 2021, estructurats a través de quatre eixos temàtics: la muntanya, el niu, el riu i l'arbre. Aquests quatre elements esdevenen símbols de l'existència humana en general, però també de la vivència subjectiva de l'artista.

En definitiva, es tracta d'obres que transiten entre l'abstracció i la figuració, entre el paisatgístic i la pulsio emocional. Una invitació a penetrar en l'ànima d'Elena Aguilera, una immersió en el seu món íntim, suggeridor, melancòlic i silenciós.

Amparo Navarro Faure
Rectora de la Universitat d'Alacant

Es una alegría acoger en el Museo de la Universidad de Alicante la exposición "Donde se nace, donde se muere", de la artista alicantina Elena Aguilera. El vínculo de Elena con la institución universitaria viene de lejos y dos años antes de la inauguración del museo ya entró a formar parte de la lista de artistas que, generosamente, dona sus piezas para la creación de la colección propia de la Universidad.

La exposición que ahora presentamos es un hito más en la fructífera relación entre la UA y Elena Aguilera. Una muestra comisariada por el profesor de Sociología de la Cultura y de las Artes de esta casa, Juan Antonio Roche Cárcel, y que se acompaña de este magnífico catálogo en el que, además del comisario y la propia artista, han participado con sus textos Irene Ballester y Laura Cornejo, doctoras en Historia del Arte.

Debido a las características de las pinturas expuestas, con lienzos de gran formato, se decidió que la presentación del catálogo se haría días después de la inauguración, con la finalidad de que el montaje en la Sala Sempere quedara documentado. Habida cuenta del resultado, la decisión ha sido todo un acierto, ya que es en la sala donde las obras de Elena Aguilera cobran todo su esplendor.

El título de la Exposición "Donde se nace, donde se muere" hace referencia al tránsito de la existencia, que en el caso de

Elena Aguilera es un compromiso vital con el arte. La muestra es una forma de mirar, de pensar, de buscar y encontrarse, un acto de sinceridad y autoconocimiento que le lleva a utilizar la línea y el color (indisolubles) como expresión de sus sensaciones, sentimientos e ideas. Son como caligrafías del vivir.

El "Donde" del título también nos evoca al lugar en el que surge la magia de la creación que para Elena Aguilera es indiscutiblemente su estudio. Buena parte del tiempo que pasa en él, es tiempo para la meditación, la relajación, la concentración y la calma; porque, como ella misma reconoce, cuando está creando, muchos de los momentos son de no acción, de serenidad, de contemplación y de reflexión.

La exposición que nos ocupa está compuesta por una veintena de pinturas y un vídeo realizados entre 2019 y 2021, estructurados a través de cuatro ejes temáticos: la montaña, el nido, el río y el árbol. Estos cuatro elementos se convierten en símbolos de la existencia humana en general, pero también de la vivencia subjetiva de la propia artista.

En definitiva, se trata de obras que transitan entre la abstracción y la figuración, entre lo paisajístico y la pulsión emocional. Una invitación a penetrar en el alma de Elena Aguilera, una inmersión en su mundo íntimo, sugerente, melancólico y silencioso.

Amparo Navarro Faure
Rectora de la Universidad de Alicante

«ON ES NAIX, ON ES MOR. Geo-grafies del naixement i la mort, de l'origen i del destí de la indeterminació»

Juan A. Roche Cárcel

Comissari de l'Exposició. Professor titular de Sociologia de la Cultura i de les Arts de la Universitat d'Alacant

En el títol d'aquesta exposició, proposat per l'artista Elena Aguilera, el terme *on* que acompanya els mots *naixement* i *mort* és un adverbí de lloc, que es repeteix dues vegades i que sembla servir de connexió entre l'espai i el temps i entre venir a aquest món i eixir-ne, dos instants axials en la vida dels individus. Perquè, com suggereix aquest títol, els dos esdeveniments temporals se situen en un espai. Ara bé, quin és el lloc concret en el qual, segons l'artista, naixem i morim?, és un paradís o un infern, és geomètric o orgànic, ordenat o caòtic, imaginari o real?

L'indeterminat com a origen i destí

Certament, ningú es recorda del dia en què va nèixer com tampoc cap persona

recordarà el moment de la seua mort. Per consegüent, únicament l'experiència dels altres sobre el nostre moment d'aparèixer i d'acabar és empírica, de manera que la vida humana, més que estar determinada o limitada –com pensaven els antics grecs (Eugenio Trías)– per aqueixes dues fites que són l'alfa i l'omega de l'existència, es caracteritza per la indeterminació (Félix Duque, *Filosofía para el fin de los tiempos*). Així, d'acord amb el filòsof grec Anaximandre, l'*arkhé* –el principi de totes les coses– és l'*àpeiron*, és a dir, l'indefinit, indeterminat i il·limitat. A més, tot ix i tot torna a l'*àpeiron* segons un cicle necessari, que restaura la justícia:

El principi (*akhé*) de totes les coses és l'indeterminat (*àpeiron*).

Ara bé, allí mateix on hi ha generació per a les coses, allí es produeix també la destrucció, segons la necessitat; en efecte, paguen les culpes les unes a les altres i la reparació de la injustícia, segons l'ordre del temps.

En aquesta exposició d'Elena Aguilera em sembla molt oportuna la idea de sorgir, de crear i descrear, des de l'indeterminat cap a l'indeterminat. De fet, tècnicament l'artista utilitza la línia com a base del dibuix, si bé a vegades es fa cos en una forma determinada i, en altres, per contra, acaba desapareixent en la taca de color i en les seues transparències o textures matèriques. Els colors, per part seua, autònoms i amb ple valor estètic i de significat, interactuen entre si –com feia Kandinsky, en *Pintura amb tres taques*, per exemple–, complementant-se, harmonitzant-se o entrant en conflicte –com succeïa en Piet Mondrian, *Tableau IV*–. En tot cas, les dues, les línies i les taques de color, juguen a crear i a destruir, a viure i a morir, en tant que semblen brollar, plenes de vida, de la tela verge de cotó que les nidifica i embuata amb absoluta naturalitat i que, simultàniament, les recull i dissol en el seu recorregut final. Conseqüentment, des de la indeterminació inicial, la línia i el color són «llançats» al llenç, igual que els éssers humans són llançats en aquest món –M. Heidegger–. Però Elena els maneja, amb tal determinació, amb tal voluntat creativa i amb tal força ex-

pansiva en els grans llenços que utilitza, que la vida que hi trasllada, lluny de ser menystinguda per la mort, intensifica el sentit vital, l'abast significatiu (James P. Carse, *Mort i existència. Una història conceptual de la mortalitat humana*) de les seues obres. Per aquest motiu, sense eliminar el seu caràcter efímer, denoten un cert aire d'eternitat.

Per aquest motiu cobren ple sentit les paraules de l'artista:

El record de nèixer, la consciència de morir, mentrestant, la vida que flueix, l'estranyesa, la mirada aliena, els sentits atents.

Això vol dir que, encara que Elena Aguilera observa el seu transcurs biogràfic i el seu procés creatiu actual amb els ulls i la ment ben oberts, amb tots els sentits desplegats, així com amb unes mans àgils i hàbils que desitgen tocar i, fins i tot, abraçar el món, no obstant això, ho fa amb un cert distanciament i, de fet, sentint-se una estrangera.

No és estrany, doncs, que les obres que componen aquesta exposició dissenyen laberints de composició molt diferent. No en va, la línia del dibuix d'Elena, orgànica i caòtica, em recorda el fil d'Ariadna, la filla del rei Minos de Creta que va atacar Atenes i que va exigir, a canvi de la pau, que aquesta ciutat enviara anualment set joves i set donzelles per a alimentar el Minotaure, que vivia en un laberint. Ariadna s'enamora de Teseu, el

fill del rei d'Atenes, i l'ajuda donant-li una madeixa de fil que ella ha filat perquè pugui trobar el camí d'eixida del laberint, després de matar el Minotaure.

El fil d'Ariadna –la línia d'Elena– permet, en efecte, eixir del laberint, immediatament després d'haver-hi entrat, de manera que, després de la indeterminació, es troba a l'interior, metàfora del misteri de la vida, de l'estranyesa que produeix la consciència de viure i de morir. No obstant això, després del laberint, el recorregut estètic s'esvaeix mitjançant les transparències dels colors, la disminució de la intensitat de la línia i l'abstracció, de manera que, novament, les obres conclouen en la indeterminació. Per consegüent, en aquest camí de retorn, en aquesta concepció de l'indeterminat com a origen i com a destinació, que origina la forma i que la informalitza o la destrueix, crec que es troba precisament la força expressiva d'aquesta exposició.

Geo-grafia mítica, femenina, estètica i del Jo

Però hi ha alguna cosa més que ajuda en aquesta expressivitat.

La línia i el color són profundament tel·lúrics i construeixen una geo-grafia, una grafia de la terra que dibuixa-dissenya territoris mítics, femenins, estètics i del jo d'Elena Aguilera. Són territoris sorgits de l'indeterminat, entès com a camí amb un origen i un destí, que s'internen en el

laberint de l'existència, que representen el trànsit i la contingència de viure i que estan plens de símbols que compleixen la funció d'arrelar-se, encara que siga conjunturalment, a les altres generacions d'éssers humans que ens han precedit (C. G. Jung, M. Halbwachs). Aquests símbols, d'altra banda, es transformen en les parets, el caliu, el bastidor, la cantonada o el plec en el qual discorre, ontològicament, l'habitar humà. D'ells, els historiadors de la religió han indicat que són multidimensionals, polifacètics, multifuncionals i polisemàntics (Mircea Eliade, George Frazer, Gilbert Durand, Josep Campbell, Marija Gimbutas, Francisco Díez de Velasco...). Els artistes, per part seua, de manera instintiva, intuïtiva o reflexiva, emocional, sensitiva o racional també han efectuat riques aportacions als símbols, empremtes vivents de la memòria col·lectiva, expressions imperibles dels desitjos i temors humans i, en suma, de la dialèctica problemàtica de l'existència d'aquests, al mateix temps, éssers vivents i mortals.

Concretament, Elena Aguilera ha seleccionat quatre símbols fonamentals que són els que structuren la seua exposició, que componen territoris mítics, femenins, estètics i del jo i que es vinculen, precisament, al naixement i la mort: la muntanya, el niu, el riu i l'arbre.

I-MUNTANYA: la muntanya –per a l'artista– representa un tòtem, una eminència vigilant, un refugi al qual cal arribar.

Els mites antics i l'estètica occidental, per part seua, indiquen que simbolitza l'eix del món, l'espai de la pretensió de l'elevat, sublim o transcendent, el lloc de la divinitat i el territori de connexió entre aquesta i els fràgils éssers humans. Així mateix, la muntanya, i les grutes que acull, representen el bressol i la tomba dels déus, dels herois i dels fràgils humans. Finalment, constitueix l'espai d'allò altre, del marginal, sagrat, salvatge, no domesticat i, en suma, del femení per antonomàsia.

En un llenç horitzontal del 2020 s'observa una muntanya de tènues formes ondulades i entrecruades en la qual podem distingir dues parts: la de dalt, dibuixada amb línies blaves intenses que flueixen horitzontalment, com si foren un riu, i, la inferior, en la qual aquests blaus s'interrelacionen, es mesclen o contrasten amb marrons i verds de tonalitats diferents. Així, l'elevació sembla fer-se més celeste i, fins i tot, confondre's amb el cel, mentre que els vessants més baixos estan plens de terra, vegetació i una figura que sembla un arbre al centre mateix. L'axialitat de la muntanya reforça que siga un eix, una intermediària entre el cel i la terra, no obstant això, sembla absorbir el cel, la vegetació i la terra i, en suma, constituir un absolut natural, sublim i transcendent.

En un altre llenç del 2020, també horitzontal, apareix una muntanya de menys intensitat emocional, perquè la línia ne-

gra, superior i etèria, a penes és perceptible i gran part de les taques de color són transparents. Per contra, un dens garbuix de línies i de colors es mostra en el centre i en la part baixa del vessant, formant una espècie d'arbre, que també sembla un niu. Darrere de la muntanya es disposen, a manera de riu o d'altres vessants, una sèrie de línies horitzontals i paral·leles.

El conjunt de turons successius pintats per Elena Aguilera en un llenç de 2019 recrea un paisatge d'aire japonès. Els colors emprats són violeta, blau, groc i verd; l'altura és definida pel to rosaci i la transparència, mentre que el gris de baix confereix un caràcter una mica més ombrívol, quasi de penombra. Cosa que no vol dir que el contrast entre la llum i la foscor, entre les parts més superiors i les inferiors sembla abismal. Per contra, destaca més l'harmonia, i a això ajuda l'arbre que actua com a eix intermediari entre les dues seccions. Finalment, unes nubes translúcides i suaument blavoses coronen les muntanyes, de tal manera que aquestes i el cel conflueixen en una sensible serenitat i evanescència, com de somni.

En resum, aquestes muntanyes són, simultàniament, riu, arbre i niu, cel i terra, estàtiques i dinàmiques, sòlides i líquides, indeterminades i laberíntiques. Sense oblidar que ocupen la quasi totalitat del marc pictòric i que estan observades en un primer pla, la qual cosa fa ressal-

tar la importància simbòlica que els concedeix l'artista i la proximitat i intimitat amb la qual les observa, molt pròximes a la seua visió i a les seues sensacions «panteistes», quasi taoistes. En tot cas, tot recorda això la impressió que causa *La montaigne Sainte Victoire* de Cézanne.

II-NIU: el niu, segons l'artista, constitueix el germen, el símbol del que naixerà, l'evidència d'un món màgic. Igualment, és una representació de la llar, de la protecció, de la seguretat, de l'aliment, de la mare i de l'escalfor de la llar de la infància.

En el centre de la composició del llenç de 2019, un garbuix laberíntic de línies negres dibuixa la trama d'un niu, envoltat d'altres línies i de taques de color abstractes, sinuoses i amb intensitat desigual. Les línies negres envolten aquest niu i fan la sensació que hi fan cap, com si anaren a reforçar-lo, com si encara estiguera en construcció; de fet, algunes línies canvien, de sobte, de sentit com si foren branquetes preparades per a entrellar-se entre si. El niu se circumda d'una taca de color verd clar, signe de la vegetació, mentre que, a l'esquerra, destaca una altra taca blava, vertical. Aquesta és més intensa en la part alta i es va fent més transparent fins que quasi desapareix cap avall.

La pintura del 2021 mostra un acolorit entramat abstracte de línies i de taques,

horizontals i verticals. Les línies són laberíntiques i les taques de color, caòtiques, i denoten una gestualitat intensa i febril; la franja groga de l'esquerra, que fa d'eix, arriba a tocar els dos marges del llenç, per dalt i per baix, i es plega cap a la dreta en la seua part alta, igual que fan altres taques del mateix color que té darrere. En la meitat del llenç, a manera d'horitzó, es densifiquen tant les línies com les taques, mentre que en les parts superior i inferior s'obri pas una claredat superior, una densitat menor i un buit més gran. D'altra banda, tot aquest ordit està com en moviment, en construcció, de manera que ofereix la sensació que, finalment, serà un niu, un refugi, una llar en la qual la infància serà revisitada mitjançant aquests «gargots» expressius de la densitat emocional i mental de l'artista i de la seua nostàlgia de l'origen.

La sensació de moviment i de construcció és encara més intensa en un altre llenç de 2021, que presenta multitud de franges de color anguloses que, inesperadament, canvien de direcció. Aquestes franges se superposen a una taca blava translúcida quasi circular, situada al centre de la composició per a formar el que sí que sembla un niu, que es dissol per les vores.

En el llenç del 2020, el niu està dibuixat només amb intenses línies blaves, mentre que darrere es disposa una taca blava verdosa transparent. D'aquest niu blavós ix, a la dreta, una forma antropo-

mòrfica, femenina?, amb cap, mans i falda. El fons del llenç que queda lliure de color és el blanc de la tela.

Finalment, en el centre del llenç del 2021 es dibuixa, amb gran densitat colorista, un niu en el centre de la composició: els tons rosacis la caracteritzen amb una gran sensualitat, els grocs de lluminositat i, els blaus, del seu aspecte aeri. Superposant-se sobre el niu, múltiples línies horitzontals de color blau s'assimilen al llit d'un riu que flueix, de manera que tots dos, niu i riu, es converteixen en símbols, respectivament, de la llar i del viatge, de ser i d'esdevenir, de la permanència i del canvi i, en suma, de la vida i la mort.

En tots aquests nius, la perspectiva amb què l'artista els observa és peculiar, ja que estan representats en picat, és a dir, des de dalt, però al mateix temps representats frontalment, procediment mental que té un origen cubista. Aquest conviu, alhora, amb certa tendència a l'abstracció i a l'*action painting* en el conjunt dels llenços. Al costat d'aquesta pluralitat d'estils estètics, que insinuen una reflexió sobre la pintura i els seus procediments, s'afegeix una consideració filosòfica, perquè l'artista sembla suggerir, a més, que és el procés creador pictòric el que constitueix un autèntic niu, un nucli generador i fertilitzador de l'activitat artística i, consegüentment, un germen per a la representació de tot l'existent,

observat des de la seua subjectivitat emocional i intel·lectual.

III-RIU: el riu, per a Elena, sempre ha manifestat esdevenir, flux, el flux continu i allò que se'n va anar. Així mateix, suposa una renovació contínua i una purificació per l'aigua, element caracteritzador de la vida, així com l'entrada en l'univers de les mars i dels oceans, on acaba l'existència.

El llenç horitzontal de 2021 exhibeix una sèrie de franges blaves, entrelaçades i entrecruades, i, al centre, es disposa una taca de blava transparent. Dalt del tot, un lleu blau, en línies i en taques translúcides, encara que deixen lliure un espai xicotet sense pintar, el del blanc de la tela, al mateix temps semblen indicar que prompte l'aigua, i la seua potència, manifestada a través de l'intens gest pictòric, ho colgarà tot.

També irresistible és un altre llenç del mateix any, si bé en aquest cas el color blau no sembla desplegar-se horitzontalment, sinó en diagonal, signe en la història de la pintura occidental de moviment. Destaca així mateix el to blau de la massa, però al costat seu pinzellades, soltes i iridescents, de vermells, marrons, grocs i verds al·ludeixen al fet que, damunt de l'aigua, suren fulles, terra i els reflexos lumínics del cel. D'altra banda, l'entramat de línies negres i, en la part inferior esquerra, la disposició d'una forma oval, suggereixen que també ací hi ha un niu,

de manera que novament aquest i l'aigua remetent a la inseparabilitat entre ser i esdevenir.

En una altra tela del 2020 es repeteixen aquestes mateixes troballes visuals. Els colors dominants són el blau, el groc, el marró i el verd, i recreen la multiplicitat de tons de la superfície de l'aigua, les diferents llums que reflecteix i els objectes variats que hi suren. Una vegada més, les línies horitzontals i la densa trama que formen les línies i les taques ofereixen la sensació que som davant d'un riu i un niu. D'altra banda, tot el llenç està inundat de color, de manera que no se sap molt bé on hi ha el principi i el final, on comença i acaba o, cosa que és el mateix, d'on procedeix l'aigua i en quin lloc desemboca, metàfora en qualsevol cas que l'indeterminat constitueix l'origen i el destí humà i pictòric.

Una altra tela de 2020 és marcadament abstracta. La densitat de color és menor, de manera que les taques marrons, verdes i blaves i les línies negres semblen surar i desplaçar-se atzarosament i lliure pel llenç –com en *Aquarel·la abstracta* de Kandinsky.

En la pintura de 2021 es veuen unes línies blaves horitzontals i bombades, acompanyades d'altres de marrons i de grogues. La forma que componen sembla d'aigua que flueix o de muntanya, o potser caldria dir que són les dues coses alhora, de manera que es repeteix la idea

que el permanent i el dinàmic es concilien sense remei.

L'última obra, de 2020, és una abstracció molt colorista que, novament, recrea la superfície iridescent de l'aigua i els múltiples components que es desplacen per la seua superfície. Igualment, en l'obra sembla dibuixar-se un niu en construcció i, tal vegada també, un remolí suau, no violent, de l'aigua que va i ve, i una voluntat de voler-se trobar amb ella mateixa.

Tots sabem que, des de l'antiguitat grega, en la filosofia van lluitar el ser de Parmènides i l'esdevenir d'Heràclit, i que aquest debat sempre ha acompanyat la filosofia occidental fins avui mateix. De fet, *Ser i temps* de Heidegger intenta congregar les dues categories de pensament i el mateix podria dir-se d'Elena Aguilera, per a qui el riu, metàfora de l'esdevenir, és també niu i muntanya, símbols de l'arrelament. En aquest sentit, crec oportú recordar que, mentre que en la metàfora d'Heràclit, l'aigua que discorre mai és la mateixa i, per tant, que mai retorna l'esdevingut, contràriament en Elena estan presents la seua memòria, una nostàlgia del passat, la seua experimentació directa, sensitiva, amb la naturalesa i els seus coneixements de la pintura. Per això mateix, l'aigua que flueix per la superfície dels seus llenços connecta amb l'etern retorn de Parmènides, amb els arquetips universals de Jung i, per descomptat, amb la consciència de la profunda in-

determinació i d'habitar en un misteriós laberint en el qual la pintura, encara que no salva, permet almenys suportar i sobreviure, amb estranyament, en un món que no deixa de ser hostil.

IV-ARBRE: l'arbre, d'acord amb el pensament d'Elena, és el símbol de la vida, en tant que desplega les seues branques al sol i al firmament i s'arrela en la terra. A més, per a l'artista, constitueix una manifestació del jo estàtic, un pare, una mare, un germà volgut, que protegeix, assossegua i acompanya. Al costat d'això, míticament, l'arbre simbolitza la vida inescapable, la realitat absoluta i el centre o eix de l'univers, que uneix el cel, la terra i el submón, els espais de la vida i de la mort, així com dels somnis i esperances humanes.

En el llenç de 2021, l'eix de la composició el constitueix el tronc marró d'un arbre, que no té copa ni arrels i que està enredat en un ordit de línies negres. En la part alta se subdivideix en dues branques inacabades, perquè les línies a penes en dibuixen les formes, si bé deixen entreveure que, en el futur, es podrien completar. Al centre, un oval verd intens, al qual s'uneixen unes línies verticals negres, li confereix la forma d'un arbre més xicotet, dins de l'altre més gros, com si aquest últim fóra el pare o la mare i, aquell, el seu plançó; aquesta forma ovoide també s'assembla a una espècie de baina orgànica, femenina i generadora de vida, que la incompletesa de

les branques, en procés de creixement, sembla confirmar. Darrere de l'arbre, línies i taques de color, quasi diluïdes, verticals i horitzontals, transparents, grogues, grises, marrons i blaves, no permeten definir una forma figurativa concreta, sinó abstracta i expressiva de moviment, flux i esdevenir, així com de sensacions espacials diverses, abstretes, contrastades i, possiblement també, contradictòries. Damunt de la branca subdividida de l'esquerra, un groc una mica més intens que la resta semblaria prefigurar el sol, però sense la seua potència lumínica habitual i sense trencar el «poder» i la forta presencialitat del tronc.

Una altra composició, del 2021, igualment vertical, presenta al centre un altre arbre solitari que s'obri dalt de tot en diverses branques a les quals no se'ls veu el final, com tampoc les arrels ni la copa. Dins seu, formant part del cos, tot de línies negres, laberíntiques, i nombrosos colors translúcids semblen indicar que aquest ésser viu arreplega la llum i la seua descomposició en la gamma de colors, així com els seus corrents interiors, que manifesten el flux de la seua energia, de la seua saba i, en suma, de la seua font d'alimentació. Al capdamunt del tronc, una forma ovalada negra torna a remetre a una baina, si bé també és possible que formalitze un forat o un niu. En el fons de l'arbre, sobretot en la part superior, destaca el blanc de la tela de cotó, un espai encara buit de sensacions espacials, un no-ple, un *àpeiron* en

el qual, prop de l'arbre i en la seua part inferior, semblen brollar algunes línies negres entrecruades i taques translúcides de color. Com si l'arbre i l'espai circumdant anaren a integrar-se o com si aquell fóra el que generara a aquest.

El tronc, del 2021, està construït únicament mitjançant traços de línies negres, cosa que confereix al dibuix un valor suprem i essencialista en la conformació de les figures i de la mateixa pintura. Mentre que, de les quatre branques en les quals se subdivideix la porció elevada, tres també estan dissenyades amb ombrejats que li donen volum. En una d'aquestes branques, la segona a la dreta, destaca una forma circular concèntrica, mentre que, al dessota, es prefigura el que sembla una vagina, forma similar a la situada en la part inferior de la dreta. El fons de l'arbre torna a ser blanc indeterminat, però en aquest cas el contrast amb el negre del tronc és més accentuat, si bé darrere seu ombrejats grisos i negres, abstractes, configuren l'inici d'un territori encara no totalment definit que podria ser muntanyenc.

L'últim dels troncs, també del 2021, és ple de colors rosacis, verds, grocs, blaus i grisos, els mateixos colors que es disposen en l'espai que embolcalla l'arbre, com si aquest objecte es diluïra en el territori circumdant o com si aquest fóra el mateix que el tronc. Una vegada més, al centre de la seua part alta, l'artista dibuixa una forma ovalada, similar a una

vagina o baina. D'altra banda, les intenses i potents línies del contorn arbori contrasten amb la dilució de les taques de color, i amb això es fa patent la forta voluntat d'Elena, compatible amb la seua extrema sensibilitat i la seua alta densitat emocional i mental.

En resum, tots els arbres que componen aquesta secció de l'exposició estan pintats de manera fragmentària i incompleta, perquè no presenten ni copa ni arrels –com passa en el xiprer de la *Nit estrellada* de Van Gogh o en el pi de la *Montaigne Sainte Victoire* de Cézanne–. No obstant això, al mateix temps, s'anuncien extensions d'aquests, perquè semblen expandir-se des del seu interior, en forma de niu o «vagina», cap a tot el territori circumdant.

Coda final

Les quatre parts que divideixen l'exposició –la muntanya, el niu, el riu i l'arbre– (com recorda Elena Aguilera) representen i han representat una importància al llarg de la seua carrera pictòrica, perquè han aparegut al llarg dels anys, individualment, en forma de grans rius matèrics, o bé com a representacions simbòliques com els nius en quadres abstractes, o units entre si com a arbres i nius; de la mateixa manera, les muntanyes i els rius, estan presents en la seua obra en vídeo.

D'altra banda, en aquesta exposició, aquests símbols, que semblen sorgir del prístí indeterminat s'uneixen i, alhora, constitueixen un colofó de tancament i una porta a projectes esdevenidors. Per consegüent, són símbols universals i arquetípics que formen part d'un cicle de retorn i que, a les mans de l'artista, es renoven, s'enriqueixen i es depuren en aquest ball etern que constitueix la creació i la destrucció de l'existent.

Com si l'ombra del tronc pare o mare, l'arbre-niu, l'arbre-riu, l'arbre-muntanya, l'aigua-niu, el niu-muntanya i el riu-muntanya anaren a estendre's sense límit, verticalment i horitzontal, cap amunt o cap avall, en la superfície del llenç i en el que hi ha més enllà d'ell. Així, formes fal·locèntriques i matriarcals es fonen, al mateix temps que ho fan el masculí i el femení, el cel i la terra, el buit i el ple, l'estàtic i el dinàmic, la realitat i l'imaginari, l'abstracció i la figuració, l'incomplet i la plenitud, l'alta densitat emocional i la serenitat, el material i l'espiritual, l'ésser i l'esdevenir, l'etern i el mortal, el temps i l'espai i, en definitiva, l'indeterminat i el laberíntic.

Certament, totes aquestes polaritats s'harmonitzen, a vegades, però de tant en tant entren en un dramàtic contrast, tensió o contradicció. Com si la vida i la mort, el seu combat etern i el seu sempitern anhel de conciliació, estiguessen darrere seu i com si, al cap i a la fi, la harmonia impossible constituïra la

força motriu d'aquesta artista singular, tan tel·lúricament arrelada a la natura, a vells mites i a arquetips ancestrals que manifesten el desig còsmic de fusió del fragment i el tot, de l'immanent i el transcendent i de la vida i la mort.

“DONDE SE NACE, DONDE SE MUERE. Geo-grafías del nacer y del morir, del origen y del destino de la indeterminación”

Juan A. Roche Cárcel

Comisario de la Exposición. Profesor Titular de Sociología de la Cultura y de las Artes de la Universidad de Alicante

En el título de esta exposición, propuesto por la artista Elena Aguilera, el término “donde” que acompaña a las formas verbales “se nace” y “se muere” es un adverbio de lugar, que se repite dos veces y que parece servir de conexión entre el espacio y el tiempo y entre el venir a este mundo y el salir del mismo, dos instantes axiales en la vida de los individuos. Y es que, como sugiere este título, los dos acontecimientos temporales se ubican en un espacio. Ahora bien, ¿cuál es ese lugar concreto en el que, según la artista, nacemos y morimos?, ¿es un paraíso o un infierno, algo geométrico u orgánico, ordenado o caótico, imaginario o real?

Lo indeterminado como origen y destino

Ciertamente, nadie se acuerda del día de su nacimiento como tampoco ninguna persona recordará el momento de su fallecimiento. Por consiguiente, únicamente la experiencia de los otros sobre nuestro aparecer y terminar es empírica, de modo que la vida humana, más que estar determinada o limitada -como pensaban los antiguos griegos (Eugenio Trías)- por esos dos mojones que son el alfa y el omega de la existencia, se caracteriza por la indeterminación (Félix Duque, *Filosofía para el Fin de los Tiempos*). Así, de acuerdo al filósofo griego Anaximandro, el *arjé* -el principio de todas las cosas- es

lo *ápeiron*, esto es, lo indefinido, indeterminado e ilimitado. Además, todo sale y todo vuelve al *ápeiron* según un ciclo necesario, que restaura la justicia:

“El principio (arjé) de todas las cosas es lo indeterminado (ápeiron). Ahora bien, allí mismo donde hay generación para las cosas, allí se produce también la destrucción, según la necesidad; en efecto, pagan las culpas unas a otras y la reparación de la injusticia, según el orden del tiempo”.

En esta exposición de Elena Aguilera me parece muy oportuna la idea del surgir, del crear y descrear, desde y hacia lo indeterminado. De hecho, técnicamente la artista utiliza la línea como base del dibujo, si bien en ocasiones ésta se hace cuerpo en una forma determinada y, en otras, por el contrario, acaba desapareciendo en la mancha de color y en sus transparencias o texturas matéricas. Los colores, por su parte, autónomos y con pleno valor estético y de significado, interactúan entre ellos -como hacía Kandinsky, en *Pintura con tres manchas*, por ejemplo-, complementándose, armonizándose o entrando en conflicto -como sucedía en Piet Mondrian, *Tableau IV*-. En todo caso, ambos, las líneas y las manchas de color, juegan a crear y a destruir, a vivir y a morir, en tanto que parecen brotar, llenos de vida, de la tela virgen de algodón que los nidifica y acolcha con

absoluta naturalidad y que, simultáneamente, los recoge y disuelve en su recorrido final. Consecuentemente, desde la indeterminación inicial, la línea y el color son “arrojados” al lienzo, al igual que los seres humanos lo son en este mundo -M. Heidegger-. Pero Elena los maneja, con tal determinación, con tal voluntad creativa y con tal fuerza expansiva en los grandes lienzos que utiliza que la vida que traslada a estos, lejos de estar ninguneada por la muerte, intensifica el sentido vital, el alcance significativo (James P. Carse, *Muerte y existencia. Una historia conceptual de la mortalidad humana*) de sus obras. De ahí que éstas, sin eliminar su carácter efímero, denoten un cierto aire de eternidad.

De ahí que cobren pleno sentido las palabras de la propia artista:

“El recuerdo de nacer, la consciencia del morir, mientras, el discurrir de la vida, la extrañeza, la mirada ajena, los sentidos atentos”.

Esto quiere decir que, aunque Elena Aguilera observa su discurrir biográfico y su proceso creativo actual con los ojos y la mente bien abiertos, con todos sus sentidos desplegados, así como con unas manos ágiles y hábiles que desean tocar e incluso abrazar el mundo, sin embargo, lo hace con un cierto distanciamiento y, a la postre, sintiéndose una extranjera.

No extrañe que las obras que componen esta exposición diseñen laberintos de muy diferente composición. No en vano, la línea del dibujo de Elena, orgánica y caótica, me recuerda al hilo de Ariadna, la hija del rey Minos de Creta que atacó a Atenas y que exigió, a cambio de la paz, que esta ciudad enviara anualmente a 7 jóvenes y 7 doncellas para alimentar al Minotauro que vivía en un laberinto. Ariadna se enamora de Teseo, el hijo del rey de Atenas, y le ayuda dándole un ovillo de hilo hilado por ella para que pudiese encontrar el camino de salida del laberinto, tras matar al Minotauro.

El hilo de Ariadna -la línea de Elena- permite, en efecto, salir del laberinto, inmediatamente después de haber entrado en él, de modo que, tras la indeterminación, se encuentra en su interior, metáfora del misterio de la vida, de la extrañeza que produce la conciencia del vivir y del morir. Sin embargo, después del laberinto, el recorrido estético se desvanece mediante las transparencias de los colores, la disminución de la intensidad de la línea y la abstracción, de tal modo que, nuevamente, las obras concluyen en la indeterminación. Por consiguiente, en ese camino de retorno, en esa concepción de lo indeterminado como origen y como destino, que origina la forma y que la informaliza o la destruye, creo yo, se encuentra precisamente la fuerza expresiva de esta exposición.

Geo-grafía mítica, femenina, estética y del Yo

Pero hay algo más que ayuda en esta expresividad.

La línea y el color son hondamente telúricos y construyen una Geo-grafía, una grafía de la tierra que dibuja-diseña territorios míticos, femeninos, estéticos y del Yo de Elena Aguilera. Son territorios surgidos de lo indeterminado, entendido como camino con un origen y un destino, que se internan en el laberinto de la existencia, que representan el tránsito y la contingencia del vivir y que están llenos de símbolos que cumplen la función de arraigarse, aunque sea coyunturalmente, a las demás generaciones de seres humanos que nos han precedido (C. G. Jung, M. Halbwachs). Estos símbolos, por lo demás, se transforman en las paredes, el rescoldo, el quicio, la esquina o el pliegue en el que discurre, ontológicamente, el habitar humano. De ellos, los historiadores de la religión han indicado que son multidimensionales, polifacéticos, multifuncionales y polisemánticos (Mircea Eliade, George Frazer, Gilbert Durand, Josep Campbell, Marija Gimbutas, Francisco Díez de Velasco...). Los artistas, por su parte, de manera instintiva, intuitiva o reflexiva, emocional, sensitiva o racional también han efectuado ricas aportaciones a los símbolos, huellas vivientes de la memoria colectiva, expresiones imperecederas de los deseos y temores humanos y, en suma, de la dia-

léctica problemática del existir de éstos, al tiempo, seres vivientes y mortales.

Concretamente, Elena Aguilera ha seleccionado cuatro símbolos fundamentales que son los que estructuran su exposición, que componen territorios míticos, femeninos, estéticos y del Yo y que se vinculan, precisamente, el nacer y el morir: la montaña, el nido, el río y el árbol.

I-MONTAÑA: la montaña -para la artista- representa un tótem, una eminencia vigilante, un refugio al que llegar. Los mitos antiguos y la estética occidental, por su parte, indican que ella simboliza el eje del mundo, el espacio de la pretensión de lo elevado, sublime o trascendente, el lugar de la divinidad y el territorio de conexión entre ésta y los frágiles seres humanos. Asimismo, la montaña, y las grutas que en ella se albergan, representan la cuna y la tumba de los dioses, de los héroes y de los frágiles humanos. Finalmente, ella supone el espacio de lo otro, lo marginal, lo sagrado, lo salvaje, lo no domesticado y, en suma, lo femenino por antonomasia.

En un lienzo horizontal del 2020, se observa una montaña de tenues formas onduladas y entrecruzadas en la que podemos distinguir dos partes: la de arriba, dibujada mediante líneas azules intensas que fluyen horizontalmente, como si fueran un río, y, la inferior, en la que estos azules se interrelacionan, se mezclan o

contrastan con marrones y verdes de distintas tonalidades. Así, la elevación parece hacerse más celeste e, incluso, confundirse con el cielo, mientras que las laderas más bajas están llenas de tierra, vegetación y lo que parece un árbol en el mismo centro. La axialidad de la montaña refuerza que ella sea un eje, una intermediaria entre el cielo y la tierra, sin embargo, parece absorber en su seno al cielo, la vegetación y la tierra y, en suma, constituir un absoluto natural, sublime y trascendente.

En otro lienzo del 2020, también horizontal, aparece una montaña de menor intensidad emocional, pues la línea negra, superior y etérea, apenas es perceptible y gran parte de las manchas de color son transparentes. Por el contrario, una densa maraña de líneas y de colores se muestra en el centro y en la parte baja de la ladera, formando una especie de árbol, que también parece un nido. Detrás de la montaña, se disponen, a modo de río o de otras laderas, una serie de líneas horizontales y paralelas.

El conjunto de montes sucesivos pintados por Elena Aguilera, en un lienzo de 2019, recrea un paisaje de ánimo japonés. Los colores empleados son violeta, azul, amarillo y verde; la altura es definida por su tono rosáceo y su transparencia, mientras que el gris de abajo otorga un carácter algo más sombrío, casi de penumbra. Lo que no quiere decir que el contraste entre la luz y la oscuridad, entre las partes más superiores y las in-

feriores parezca abismal. Por el contrario, destaca más lo armónico, a lo que ayuda el árbol que actúa como de eje intermediario entre las dos secciones. Finalmente, unas nubes translúcidas y suavemente azuladas coronan las montañas, de tal modo que éstas y el cielo confluyen en una sensible serenidad y evanescencia, como de sueño.

En resumen, estas montañas son, simultáneamente, río, árbol y nido, cielo y tierra, estáticas y dinámicas, sólidas y líquidas, indeterminadas y laberínticas. Sin olvidar que ocupan la casi totalidad del marco pictórico y que están observadas en un primer plano, lo que resalta la importancia simbólica que les concede la artista y la cercanía e intimidad con la que las observa, muy próximas a su visión y a sus sensaciones “panteístas”, casi taoístas. En todo caso, recuerda todo ello a la impresión que causa *La Montaigne Sainte Victoire* de Cézanne.

II-NIDO: el nido, según la artista, constituye el germen, el símbolo de lo que nacerá, la evidencia de lo mágico. Igualmente, es una representación del hogar, de la protección, de la seguridad, del alimento, de la madre y del calor del hogar de la infancia.

En el centro de la composición del lienzo de 2019, una maraña laberíntica de líneas negras dibuja la trama de un nido, rodeado de otras líneas y de manchas de color abstractas, sinuosas y con des-

igual intensidad. Las líneas negras rodean a este nido y dan la sensación de que se dirigen hacia él, como si fueran a reforzarlo, como si éste todavía estuviera en construcción; de hecho, algunas de ellas cambian, de repente, de sentido como si fueran ramitas preparadas para entrelazarse entre sí. El nido se circunrodea de una mancha de color verde claro, signo de la vegetación, mientras que, a la izquierda, destaca otra mancha azul, vertical. Ésta es más intensa en la parte alta y se va haciendo más transparente hasta casi desaparecer hacia abajo.

La pintura del 2021 muestra un colorido entramado abstracto de líneas y de manchas, horizontales y verticales. Las líneas son laberínticas y las manchas de color, caóticas, y denotan una intensa y febril gestualidad; la franja amarilla de la izquierda, que hace de eje, llega a tocar los dos márgenes del lienzo, por arriba y por abajo, y se pliega hacia la derecha en su parte alta, al igual que hacen otras manchas del mismo color que tiene detrás. En la mitad del lienzo, a modo de horizonte, se densifican tanto las líneas como las manchas, mientras que en las partes superior e inferior se abre paso una superior claridad, una menor densidad y un mayor vacío. Por lo demás, toda esta urdimbre está como en movimiento, en construcción, de modo que ofrece la sensación de que, finalmente, será un nido, un refugio, un hogar en el que la infancia será revisitada mediante esos “garabatos” expresivos de la densidad

emocional y mental de la artista y de su nostalgia del origen.

La sensación de movimiento y de construcción es todavía más intensa en otro lienzo de 2021, que presenta multitud de franjas de color angulosas que, inesperadamente, cambian de dirección. Ellas se superponen a una mancha azul translúcida casi circular, ubicada en el centro de la composición, conformando lo que sí parece un nido, que se disuelve en sus bordes.

En el lienzo del 2020, el nido está dibujado solo con intensas líneas azules, mientras que detrás se dispone una mancha azul verdoso trasparente. De este nido azulado sale, a la derecha, una forma antropomórfica, ¿femenina?, con cabeza, manos y falda. El fondo del lienzo que queda libre de color es el blanco de la tela.

Finalmente, en el centro del lienzo del 2021, se dibuja, con gran densidad colorista un nido en el centro de la composición: los tonos rosáceos la caracterizan con una gran sensualidad, los amarillos de luminosidad y, los azules, de su aspecto aéreo. Superponiéndose sobre el nido, múltiples líneas horizontales de color azul se asimilan al cauce de un río que fluye, de modo que ambos, nido y río, se convierten en símbolos, respectivamente, del hogar y del viaje, del ser y del devenir, de lo permanente y de lo cambiante y, en suma, de la vida y la muerte.

En todos estos nidos, la perspectiva con la que la artista los observa es peculiar, por cuanto que están representados en picado, es decir, desde arriba, pero al mismo tiempo representado frontalmente, procedimiento mental que tiene un origen cubista. Éste convive, al mismo tiempo, con una cierta tendencia a la abstracción y a la *action painting* en el conjunto de los lienzos. Junto a esta pluralidad de estilos estéticos, que insinúan una reflexión sobre la pintura y sus procedimientos, se añade una consideración filosófica de la misma, pues la artista parece sugerir, además, que es el proceso creador pictórico el que constituye un auténtico nido, un núcleo generador y fertilizador de la propia actividad artística y, consecuentemente, un germen para la representación de todo lo existente, observado desde su subjetividad emocional e intelectual.

III-RÍO: el río, para Elena, siempre ha manifestado el devenir, el flujo, el continuo discurrir y lo que se fue. Asimismo, supone una renovación continua y una purificación por el agua, elemento caracterizador de la vida, así como la entrada en el universo de los mares y de los océanos, donde acaba la existencia.

El lienzo horizontal de 2021 exhibe una serie de franjas azules, entrelazadas y entrecruzadas, y, en cuyo centro, se dispone una mancha de azul transparente. Arriba del todo, un leve azul, en líneas y en manchas translúcidas, aunque dejan li-

bre un pequeño espacio sin pintar, el del blanco de la tela, al mismo tiempo parecen indicar que pronto el agua, y su potencia, manifestada a través del intenso gesto pictórico, lo inundará todo.

También arrollador es otro lienzo del mismo año, si bien en este caso el color azul no parece desplegarse horizontalmente, sino en diagonal, signo en la historia de la pintura occidental de movimiento. Destaca asimismo el tono azul de la masa, pero junto a él pinceladas, sueltas e iridiscentes, de rojos, marrones, amarillos y verdes aluden a que, encima del agua, flotan hojas, tierra y los reflejos lumínicos del cielo. Por otra parte, el entramado de líneas negras y, en la parte inferior izquierda, la disposición de una forma oval, sugieren que también aquí hay un nido, de manera que nuevamente éste y el agua remiten a la inseparabilidad del ser y del devenir.

En otra tela del 2020, se repiten estos mismos hallazgos visuales. Los colores dominantes son el azul, el amarillo, el marrón y el verde y recrean la multiplicidad de tonos de la superficie del agua, las distintas luces que refleja y los objetos variados que flotan sobre ella. Una vez más, las líneas horizontales y la densa trama que conforman las líneas y las manchas ofrecen la sensación de que estamos ante un río y un nido. Por otra parte, todo el lienzo está inundado de color, de modo que no se sabe muy bien, dónde está su principio y su final, dónde empieza y acaba o, lo que es lo mismo,

de dónde procede del agua y en qué lugar desemboca, metáfora en cualquier caso de que de que lo indeterminado constituye el origen y el destino humano y pictórico.

Otra tela de 2020 es marcadamente abstracta. Su densidad de color es menor, de modo que las manchas marrones, verdes y azules y las líneas negras parecen flotar y desplazarse azarosa y libremente por el lienzo -como en *Acuarela Abstracta* de Kandinsky-.

En la pintura de 2021, se ven unas líneas azules horizontales y abombadas, acompañadas de otras marrones y amarillas. La forma que componen parece de agua que fluye o de montaña o, mejor cabría decir, que son ambas cosas a la vez, de manera que se repite la idea de que lo permanente y lo dinámico se concilian irremediabilmente.

La última obra, de 2020, es una abstracción muy colorista que, nuevamente, recrea la superficie iridiscente del agua y los múltiples componentes que se desplazan por su superficie. Igualmente, en ella parece dibujarse un nido en construcción y, tal vez también, un remolino suave, no violento, un ir y venir del agua, un querer encontrarse con ella misma.

Todos sabemos que, desde la antigüedad griega, en la filosofía lucharon el ser de Parménides y el devenir de Heráclito y que este debate siempre ha acompañado a la filosofía occidental hasta hoy mismo. De hecho, *Ser y tiempo* de Hei-

degger intenta conjugar ambas categorías de pensamiento y lo mismo podría decirse de Elena Aguilera, para quien el río, metáfora del devenir, es también nido y montaña, símbolos del arraigo. En este sentido, creo oportuno recordar que, mientras que, en la metáfora de Heráclito, el agua que discurre nunca es la misma y, por tanto, que jamás retorna lo acontecido, contrariamente en Elena están presentes su memoria, una nostalgia del pasado, su experimentación directa, sensitiva, con la naturaleza y sus conocimientos de la pintura. Por eso mismo, el agua que fluye por la superficie de sus lienzos conecta con el eterno retorno de Parménides, con los arquetipos universales de Jung y, desde luego, con la conciencia de la profunda indeterminación y del habitar en un misterioso laberinto en el que la pintura, aunque no salva, permite al menos sobrellevar y sobrevivir, con extrañamiento, en un mundo que no deja de ser hostil.

IV-ÁRBOL: el árbol, de acuerdo al pensamiento de Elena, es el símbolo de la vida, en tanto que despliega sus ramas al sol y al firmamento y se enraíza en la tierra. Además, para la artista, constituye una manifestación del yo estático, un padre, una madre, un hermano querido, que protege, siente y acompaña. Junto a ello, míticamente, el árbol simboliza la vida inagotable, la realidad absoluta y el centro o eje del universo, que une el cielo, la tierra y el submundo, los espacios

de la vida y de la muerte, así como de los sueños y esperanzas humanas.

En el lienzo de 2021, el eje de la composición lo constituye el tronco marrón de un árbol, que no tiene copa ni raíces y que está enmarañado por una urdimbre de líneas negras. En su parte alta, se subdivide en dos ramas inacabadas, pues las líneas apenas dibujan sus formas, si bien dejan entrever que, en el futuro, podrían completarse. En su centro, un óvalo verde intenso, al que se le unen unas líneas verticales negras, le otorga la forma de un árbol más pequeño, dentro del otro mayor, como si éste último fuera el padre o la madre y, aquél, su retoño; aunque esa forma ovoide también se asemeja a una especie de vaina orgánica, femenina y generadora de vida, lo que la incompletud de las ramas, en proceso de crecimiento, parece confirmar. Detrás del árbol, líneas y manchas de color, casi diluidas, verticales y horizontales, transparentes, amarillas, grises, marrones y azules, no permiten definir una forma figurativa concreta, sino abstracta y expresiva de movimiento, flujo y devenir, así como de sensaciones espaciales diversas, abstraídas, contrastadas y, posiblemente también, contradictorias. Arriba de la rama subdivida de la izquierda, un amarillo algo más intenso que el resto parecería prefigurar el sol, pero sin su potencia lumínica habitual y sin romper el "poder" y la fuerte presencialidad del tronco.

Otra composición, del 2021, igualmente vertical, presenta, en su centro, otro árbol solitario que, se abre, en su culmen, en varias ramas a las que no se le ven su final, como tampoco sus raíces o copa. Dentro del mismo, formando parte de su cuerpo, multitud de líneas negras, laberínticas, y numerosos colores traslúcidos parecen indicar que este ser vivo recoge la luz y su descomposición en la gama de colores, así como sus corrientes interiores manifiestan el discurrir de su energía, de su savia y, en suma, de su fuente de alimentación. En la parte alta del tronco, una forma ovalada negra vuelve a remitir a una vaina, si bien también es posible que formalice un agujero o un nido. En el fondo del árbol, sobre todo en su parte superior, destaca el blanco de la tela de algodón, un espacio aún vacío de sensaciones espaciales, un no lleno, un *apeiron* en el que, cerca del árbol y en su parte inferior, parecen brotar algunas líneas negras entrecruzadas y manchas traslúcidas de color. Como si el árbol y el espacio circundante se fueran a integrar o como si aquél fuera el que generara a éste.

El tronco, del 2021, está construido únicamente mediante trazos de líneas negras, lo que le otorga al dibujo un valor supremo y esencialista en la conformación de las figuras y de la misma pintura. Mientras que, de las cuatro ramas en las que se subdivide su porción elevada, tres también están diseñadas mediante sombreados que le conceden volumen.

En una de esas ramas, la segunda a la derecha, destaca una forma circular concéntrica, mientras que, debajo de aquellas, se prefigura lo que parece una vagina, forma similar a la situada en la parte inferior de la derecha. El fondo del árbol nuevamente es blanco indeterminado, pero en este caso el contraste con el negro del tronco es más acentuado, si bien detrás de él sombreados grises y negros, abstractos, configuran el inicio de un territorio aún no totalmente definido que podría ser montañoso.

El último de los troncos, también del 2021, está lleno de colores rosáceos, verdes, amarillos, azules y grises, los mismos colores que se disponen en el espacio que envuelve al árbol, como si este objeto se diluyera en el territorio circundante o como si éste fuera el mismo que el propio tronco. Una vez más, en el centro de su parte alta la artista dibuja una forma ovalada, similar a una vagina o vaina. Por lo demás, las intensas y potentes líneas del contorno arbóreo contrastan con la dilución de las manchas de color y, con ello, se hace patente la fuerte voluntad de Elena, compatible con su extrema sensibilidad y su alta densidad emocional y mental.

En resumen, todos los árboles que componen esta sección de la exposición están pintados de modo fragmentario e incompleto, pues no presentan ni copa ni raíces -como sucede en el ciprés de *La Noche estrellada* de Van Gogh o en el pino de la *Montaigne Sainte Victoire* de

Cézanne-. Sin embargo, al mismo tiempo, se anuncian extensiones de los mismos, pues parecen expandirse desde su seno interior, en forma de nido o "vagina", hacia todo el territorio circundante.

Coda final

Las cuatro partes que dividen la exposición -la montaña, el nido, el río y el árbol- (como recuerda Elena Aguilera) representan y han representado una importancia a lo largo de su carrera pictórica, pues han aparecido a lo largo de los años, individualmente, en forma de grandes ríos matéricos, o bien como representaciones simbólicas como los nidos en cuadros abstractos, o unidos entre sí como árboles y nidos; del mismo modo, las montañas y los ríos, están presentes en su obra en video.

Por otra parte, en esta exposición, estos símbolos, que parecen surgir de lo prístino indeterminado se unen y, a la vez, constituyen un colofón de cierre y una puerta a proyectos venideros. Por consiguiente, son símbolos universales y arquetípicos que forman parte de un ciclo de retorno y que, en manos de la artista, se renuevan, se enriquecen y se depuran en ese eterno baile que supone la creación y la destrucción de lo existente.

Como si la sombra del tronco padre o madre, el árbol-nido, el árbol-río, el árbol-montaña, el agua-nido, el nido-montaña y el río-montaña fueran a extender-

se sin límite, vertical y horizontalmente, hacia arriba o hacia abajo, en la superficie del lienzo y en lo que está más allá de él. Así, formas falocéntricas y matriarcales se funden, al tiempo que lo hacen lo masculino y lo femenino, el cielo y la tierra, el vacío y el lleno, lo estático y lo dinámico, la realidad y el imaginario, la abstracción y la figuración, lo incompleto y la plenitud, la alta densidad emocional y la serenidad, lo material y lo espiritual, el ser y el devenir, lo eterno y lo mortal, el tiempo y el espacio y, en definitiva, lo indeterminado y lo laberíntico.

Ciertamente, todas estas polaridades se armonizan, en ocasiones, pero en otras entran en un dramático contraste, tensión o contradicción. Como si la vida y la muerte, su eterno combate y su sempiterno anhelo de conciliación, estuvieran detrás de ellas y como si la, a la postre, imposible armonía constituyera la fuerza motriz de esta artista singular, tan telúricamente arraigada a la naturaleza, a viejos mitos y a ancestrales arquetipos que manifiestan el deseo cósmico de fusión del fragmento y el todo, de lo inmanente y lo trascendente y de la vida y la muerte.

Elena Aguilera i el flux vital del traç

Laura Cornejo Brugués

Doctora en Història de l'Art, comissària i crítica d'art

[...] on el món material no és altra cosa que la «visibilitat» d'aquestes formes; el món material s'explica, doncs, per aquesta visibilitat. Quant a aquestes formes, no han de ser explicades, és inútil buscar la raó, el fi. Són, per a si mateixes, les seues raons.

Pierre Hadot, *Plotí*

L'artista alacantina Elena Aguilera concep el procés creatiu a través d'una metodologia que, sense un pla preestablit, farà sorgir «l'obra de la seua creació» per mitjà de la contemplació i d'una acció transformadora de la realitat material de les formes. La gestació artística es converteix en un exercici en què la meditació s'alia amb el gest, i posa en evidència la contingència espaciotemporal i emocional en què és realitzada; un flux d'energies lliure i espontani es canalitza, en el qual l'artista procedeix gràcies a un procés de temptativa i correcció afavorit per la plasticitat inherent al dibuix i a la matèria pictòrica.

Imaginem l'artista en l'estudi –el lloc de l'ofici i del recolliment– o l'espai fonamental en què la creadora s'il·lumina després d'enfrontar-se a jornades de soledat per eixa presència infinita de la

tela o del paper en blanc. Seran llargues i silencioses les pauses dedicades a pensar i a mirar l'obra per a aprofundir en el sentit, com un temps de preparació indispensable per a entrar en la pintura, per a arribar-hi. Per descomptat, aquest trànsit mental i físic no estarà mancat d'exigència, obstinació i duresa. Però serà aquest passatge on conflueixen visió i impuls el que atorgue vida i sentit a la sèrie *On es naix, on es mor*, que presenta el Museu de la Universitat d'Alacant.

Un nucli d'obres destaca immediatament pel seu grafisme incisiu sobre tel·les de grans dimensions. Amb l'elecció d'aquest suport, Elena Aguilera s'uneix a eixa ja llarga tradició d'artistes transgressors de les lleis de la pintura de cavallet, tria una llibertat del format que l'acosta a l'art parietal, tal com demos-

tren alguns dels seus treballs sobre mur. En la monumentalitat d'aquestes peces es perceben uns gargots d'aire infantil i unes formes desencaxades semiabstractes que ens insten a considerar què és el que succeeix en la imatge des d'eixe primer traç. El dibuix es mescla amb la textura pictòrica quan les contorsions transversals i rítmiques de la línia s'entrecreuen i es desmaterialitzen en transparències o monticles de pintura. En aquest escenari pictòric, l'artista ens fa contemplar el procés de transfiguració de la línia a partir d'eixe binomi entre la fusió i la fricció del signe, que decreta un sentit de presència i d'absència. Com resa l'aforisme d'Heràclit, «allò que naix tendeix a desaparèixer», i així també ho faran les formes i la seua aparença; la potència orgànica del dibuix d'Aguilera, amb els fluxos inesperats, ens acosta a comprendre el misteri d'aquesta metamorfosi, o la desaparició com una necessitat inscrita en l'aparició, en el procés mateix de producció de les coses. Sense proporcionar-nos massa referències visuals, sense dir-nos massa coses, les obres d'Elena Aguilera ens ensenyen a parlar el llenguatge, visible i invisible alhora, de la pintura.

El «gestualisme anímic» que aflora en les creacions d'Elena Aguilera s'observa en eixa transmutació contínua de la naturalesa –la seua infinita dinàmica– que no és altra que el moviment mateix de la vida en la identificació amb el moviment mateix de la mort. Sembla com si Aguilera volguera arribar a la seua geometria secreta, ja siga a partir de la matèria i la composició –perquè la naturalesa és essencialment abstracta– com per l'hermetisme de la morfologia. Carl Jung i la seua escola van establir que hi ha sím-

bols derivats dels continguts inconscients de la psique que representen múltiples variacions de les imatges arquetípiques essencials, que s'han convertit en imatges col·lectives de les societats civilitzades.

La muntanya, el niu, el riu i l'arbre seran les veus simbòliques del paisatge que l'artista reintrodueix en relació amb els aspectes intangibles, o aquells que aborden la dimensió conceptual. Instruments de coneixement, la contemplació ens exigeix estar presents per a tornar a l'estat original de l'ésser, per a arribar a sentir-nos part d'un tot com a individus. Així, l'ànima del món es perfilarà en el contorn d'una muntanya; el niu gorgotejat serà el receptacle vital que alberga el nostre vincle maternal; el riu marcarà l'esdevenir físic i espiritual de l'existència; l'arbre representarà la nostra identitat enllaçada amb l'ordre terrenal.

Aquesta percepció simbòlica de la naturalesa, lligada a la nostra ment subconscient i que l'artista expressarà en l'objecte, paper o vídeo, apel·la als valors més profunds de la nostra naturalesa mortal, connecta el subjecte amb la seua consciència universal. Aquesta percepció té una base emocional i imaginativa perquè Elena Aguilera no representa racionalment la naturalesa, més aviat la sent i ens la dona a veure, gràcies a l'execució d'un traç artístic que, com un flux vital, és capaç de construir relacions d'identificació amb altres éssers i d'estrènyer vincles de naturalesa ètica que puguen revelar-se en els actes de la nostra societat.

Elena Aguilera y el flujo vital del trazo

Laura Cornejo Brugués

Doctora en Historia del arte, comisaria y crítica de arte

[...] donde el mundo material no es otra cosa que la «visibilidad» de estas Formas; el mundo material se explica, pues, por dicha visibilidad. En cuanto a estas Formas, no tienen que ser explicadas, es inútil buscar su razón, su fin. Son para sí mismas sus propias razones.

Pierre Hadot, *Plotino*.

La artista alicantina Elena Aguilera concibe el proceso creativo a través de una metodología que, sin un plan preestablecido, hará surgir «la obra de su creación» por intermedio de la contemplación y de una acción transformadora de la realidad material de las formas. La gestación artística se convierte en un ejercicio donde la meditación se alía con el gesto, poniendo en evidencia la contingencia espacio-temporal y emocional en que es realizada; un flujo de energías libre y espontáneo se canaliza, en el que la artista procede gracias a un proceso de tentativa y corrección favorecido por la plasticidad inherente al dibujo y a la materia pictórica.

Imaginemos a la artista en su estudio – el lugar del oficio y del recogimiento– o el espacio fundamental donde la creadora se ilumina, tras enfrentarse a jornadas de soledad por esa presencia infinita de

la tela o del papel en blanco. Serán largas y silenciosas las pausas dedicadas a pensar y a mirar la obra para profundizar en su sentido, como un tiempo de preparación indispensable para entrar en la pintura, para llegar a ella. Por supuesto, este tránsito mental y físico no estará falto de exigencia, obstinación y dureza. Mas será este pasaje donde confluyen visión e impulso, el que otorgue vida y sentido a la serie *Donde se nace, donde se muere*, que presenta el Museo de la Universidad de Alicante.

Un núcleo de obras destaca de inmediato por su grafismo incisivo sobre telas de grandes dimensiones. Con la elección de este soporte, Elena Aguilera se une a esa ya larga tradición de artistas transgresores de las leyes de la pintura de caballete, eligiendo una libertad del formato que la acerca al arte parietal, tal y como demuestran algunos de sus

trabajos sobre muro. En la monumentalidad de estas piezas se perciben unos garabatos de aire infantil y unas formas desencajadas semi-abstractas, que nos instan a considerar qué es lo que sucede en la imagen desde ese primer trazo. El dibujo se mezcla con la textura pictórica, cuando las contorsiones transversales y rítmicas de la línea se entrecruzan, desmaterializándose en transparencias o montículos de pintura. En este escenario pictórico, la artista nos hace contemplar el proceso de transfiguración de la línea, a partir de ese binomio entre la fusión y la fricción del signo, que decreta un sentido de presencia y de ausencia. Como reza el aforismo de Heráclito, «lo que nace tiende a desaparecer», y así también lo harán las formas y su apariencia; la potencia orgánica del dibujo de Aguilera, con sus flujos inesperados, nos acerca a comprender el misterio de dicha metamorfosis, o la desaparición como una necesidad inscrita en la aparición, en el proceso mismo de producción de las cosas. Sin proporcionarnos demasiadas referencias visuales, sin decirnos demasiadas cosas, las obras de Elena Aguilera nos enseñan a hablar el lenguaje, a la vez visible e invisible, de la pintura.

El «gestualismo anímico» que aflora en las creaciones de Elena Aguilera se cierne en esa transmutación continua de la naturaleza –su infinita dinámica– que no es otra que el movimiento mismo de la vida en su identificación con el movimiento mismo de la muerte. Parece como si Aguilera quisiera llegar a su geometría secreta, ya sea a partir de la materia y la composición –pues la naturaleza es esencialmente abstracta– como por el hermetismo de su morfolo-

gía. Carl Jung y su escuela establecieron que hay símbolos derivados de los contenidos inconscientes de la psique que representan múltiples variaciones de las imágenes arquetípicas esenciales, que se han convertido en imágenes colectivas de las sociedades civilizadas.

La montaña, el nido, el río y el árbol serán las voces simbólicas del paisaje que la artista reintroduce en relación a sus aspectos intangibles, o aquellos que abordan su dimensión conceptual. Instrumentos de conocimiento, su contemplación nos exige estar presentes para volver al estado original del ser, para llegar a sentirnos parte de un todo como individuos. Así, el alma del mundo se perfilará en el contorno de una montaña; el nido garabateado será el receptáculo vital que alberga nuestro vínculo maternal; el río marcará el devenir físico y espiritual de la existencia; el árbol representará nuestra identidad enlazada con el orden terrenal.

Esta percepción simbólica de la naturaleza, ligada a nuestra mente subconsciente, y que la artista expresará en loneta, papel o vídeo, apela a los valores más profundos de nuestra naturaleza mortal, conectando al sujeto con su consciencia universal. Dicha percepción tiene una base emocional e imaginativa, pues Elena Aguilera no representa racionalmente la naturaleza, más bien la siente y nos la da a ver, gracias a la ejecución de un trazo artístico que, como un flujo vital, es capaz de construir relaciones de identificación con otros seres y de estrechar vínculos de naturaleza ética que puedan revelarse en los actos de nuestra sociedad.

TROBAR-NOS AMB ELENA

Irene Ballester Buigues

Doctora en Història de l'Art

Elena Aguilera Cirugeda (Alacant, 1962), exposa al MUA (Museu de la Universitat d'Alacant) gran part de l'obra pictòrica que durant els últims anys l'ha caracteritzada. Dona de fortes conviccions pictòriques, ha trobat en l'art abstracte la manera d'expressar i d'estar en aquest món. Les eines que utilitza són les llargues pinzellades a través de les quals crea i expressa, i potencia les emocions mitjançant les quals desemboca el procés creatiu.

«On es naix, on es mor» és el títol de l'exposició comissariada per Juan Antonio Roche. A través d'aquesta se'ns parla del lloc a què pertanyem i al qual sempre tornem. Elena va passar gran part de la infància i adolescència a Madrid i allí, les nombroses visites al Museu del Prado, acompanyada dels pares, la van

connectar a un univers creatiu en el qual encara està immersa i on referents com Velázquez o Rembrandt, nodreixen els seus moments de trobada amb la pintura. Pintora des de menuda i estudiosa del carbonet i de les infinites possibilitats d'aquest, Alacant, l'antiga *Lucentum* iberoromana els orígens de la qual es remunten al segle IV aC, és la ciutat en la qual pinta i on cobra forma el llenguatge de la seua pintura. La seua habitació pròpia és l'estudi al barri de Sant Blai, on els moments creatius traslladats als llenços i a les lonetes, cobren forma en un estadi en què el silenci i la trobada amb si mateixa, formen l'escenari per a la creació, la reflexió i la meditació. Només així estableix una trobada íntima i privada amb la pintura, perquè l'inici de l'acte de pintar, pràcticament es conver-

tisca en una trobada sagrada i transformadora on deixa que la pintura li diga.

Las pinzellades d'Elena Aguilera s'expandeixen en llenços de grans dimensions i la seua força s'expressa a través de figures abstractes que albiren l'essència del seu art. La seua pintura ens convida a la contemplació i al silenci, un tràngol previ pel qual l'artista ha transitat i es troba amb l'ànima de la que serà, posteriorment, la seua obra. El seu mètode creatiu desmaterialitza l'objecte artístic per abraçar l'art abstracte, i només així les taques i les línies de color, experimenten un cromatisme que les converteix totalment en autònomes. I d'aquesta manera, experimentant amb les formes cromàtiques, Elena fa una iconografia en la qual s'albira la muntanya, el niu, el riu i l'arbre, camps experimentals que ens endinsen en l'experiència estètica, i s'hi fonen amb la nostra. La muntanya representa un tòtem sagrat, un espai on les energies femenines conflueixen i en les coves de les quals, en la profunditat, s'honora la Deessa Mare, la deessa dadora de vida. Aquests van ser els primers espais on l'art rupestre, també un art abstracte, va ser plasmat per a representar vivències, pensaments i creences, de la mà, en la majoria de les ocasions de les dones. El niu ens parla del lloc de pertinença, del lloc on naixem, de la nostra mare, del seu aliment i de la seua protecció. Però també del lloc al qual sempre tornem. El riu és el lloc per on la vida transcorre, que simbolitza el progrés i també el pas del temps. Suposa la renovació contínua i la purificació constant. L'arbre és la llavor germinada, és l'arrel que ens arrela i ens

connecta amb la terra, i on la fertilitat s'expandeix. En la pintura d'Elena Aguilera, tots aquests elements que representen l'univers vital estètic es converteixen en màgia i misteri i es relacionen amb la vida i la mort, amb la fertilitat i les cures, i, en definitiva, amb el cicle vital de les dones.

Elena Aguilera va començar la carrera professional després d'haver cursat estudis de Belles Arts, en uns anys en què la renovació, amb l'arribada de la democràcia, va suposar el ressorgiment de la pintura expandida en formats nous. Probablement l'acadèmia per a ella suposava una cotilla en la qual la seua pintura no encaixava i és que, a través d'aquesta, sempre ha volgut plasmar les vivències en què reconèixer-nos i a partir de les quals transformar-nos i teixir sororitats que unisquen. Les seues pintures han reflectit visions i pensaments que han format el seu univers estètic, fruit de la introspecció, i a través d'aquestes, la seua mirada ha cercat respostes a les inquietuds internes, perquè no és fàcil ser pintora en un món on els genis són masculins. Per això, Elena Aguilera proposa que mirem cap al nostre interior perquè puguem trobar la connexió amb les coses terrenals i només així saber-nos immersos per una sensació superior que ens acoste a l'espiritualitat abstracta, a través de la qual, emocionar-nos.

ENCONTRARNOS CON ELENA

Irene Ballester Buigues

Doctora en Historia del Arte

Elena Aguilera Cirugeda (Alicante, 1962), expone en el MUA (Museu de la Universitat d'Alacant) gran parte de la obra pictórica que durante los últimos años la ha caracterizado. Mujer de fuertes convicciones pictóricas, ha hallado en el arte abstracto su manera de expresar y de estar en este mundo. Sus herramientas son las largas pinceladas a través de las cuales crea y expresa, potenciando las emociones mediante las cuales desemboca su proceso creativo.

Donde se nace, donde se muere es el título de la exposición comisariada por Juan Antonio Roche. A través de la misma se nos habla del lugar al que pertenecemos y al que siempre regresamos. Elena pasó gran parte de su infancia y adolescencia en Madrid y allí, las numerosas visitas al Museo del Prado, acompañada

de sus padres, la conectaron a un universo creativo en el que todavía está inmersa y donde referentes como Velázquez o Rembrandt, nutren sus momentos de encuentro con la pintura. Pintora desde niña y estudiosa del carboncillo y de sus infinitas posibilidades, Alicante, la antigua *Lucentum* iberorromana cuyos orígenes se remontan al siglo IV a. C., es la ciudad en la que pinta y donde cobra forma el lenguaje de su pintura. Su habitación propia es su estudio en el barrio de San Blas, donde los momentos creativos trasladados a los lienzos y a las lonetas, cobran forma en un estadio en el que el silencio y el encuentro consigo misma, conforman el escenario para la creación, la reflexión y la meditación. Sólo así establece un encuentro íntimo y privado con la pintura, para que el inicio del acto

de pintar, prácticamente se convierta en un encuentro sagrado y transformador en donde deja que la pintura le diga.

Las pinceladas de Elena Aguilera se expanden en lienzos de grandes dimensiones y su fuerza se expresa a través de figuras abstractas que vislumbran la esencia de su arte. Su pintura nos invita a la contemplación y al silencio, un trance previo por el que la artista ha transitado encontrándose con el alma de la que posteriormente será su obra. Su método creativo desmaterializa el objeto artístico para abrazar el arte abstracto, y sólo así sus manchas y líneas de color, experimentan un cromatismo que las convierte totalmente en autónomas. Y de esta manera, experimentando con las formas cromáticas, Elena elabora una iconografía en la que se vislumbra la montaña, el nido, el río y el árbol, campos experimentales que nos adentran en su experiencia estética, fundiéndose con la nuestra. La montaña representa un tótem sagrado, un espacio donde las energías femeninas confluyen y en cuyas cuevas, en la profundidad, se honra a la Diosa Madre, la diosa dadora de vida. Estos fueron los primeros espacios donde el arte rupestre, también un arte abstracto, fue plasmado para representar vivencias, pensamientos y creencias, de la mano, en la mayoría de las ocasiones de las mujeres. El nido nos habla del lugar de pertenencia, del lugar donde nacemos, de nuestra madre, de su alimento y de su protección. Pero también del lugar al que siempre regresamos. El río es el lugar por donde la vida transcurre, el cual simboliza el progreso y también el

paso del tiempo. Supone la renovación continua y la purificación constante. El árbol es la semilla germinada, es la raíz que nos arraiga y nos conecta con la tierra, y donde la fertilidad se expande. En la pintura de Elena Aguilera, todos estos elementos que representan su universo vital estético, se convierten en magia y misterio y se relacionan con la vida y la muerte, con la fertilidad y los cuidados, y, en definitiva, con el ciclo vital de las mujeres.

Elena Aguilera empezó su carrera profesional después de haber cursado estudios de Bellas Artes, en unos años donde la renovación, con la llegada de la democracia, supuso el resurgimiento de la pintura expandida en formatos novedosos. Probablemente la academia para ella suponía un encorsetamiento en el que su pintura no encajaba y es que, a través de la misma, siempre ha querido plasmar las vivencias en las que reconocemos y a partir de las cuales transformarnos tejiendo sororidades que unan. Sus pinturas han reflejado visiones y pensamientos que han conformado su universo estético, fruto de la introspección, y a través de ellas, su mirada ha buscado respuestas a sus inquietudes internas, pues no es fácil ser pintora en un mundo donde los genios son masculinos. Por ello, Elena Aguilera propone que miremos hacia nuestro interior para que podamos encontrar la conexión con lo terrenal y sólo así sabernos inmersos por una sensación superior que nos acerque a la espiritualidad abstracta, a través de la cual, emocionarnos.

**DONDE SE NACE,
DONDE SE MUERE**
ELENA AGUILERA



ON ES NAIX, ON ES MOR

Elena Aguilera Cirugeda

El record de naixer, la consciència de la mort, mentrestant, el riu de la vida, l'estranyesa, la mirada aliena, els sentits atents.

On es naix, on es mor és el títol de l'última obra en què estic treballant.

L'obra es visualitza en diferents temes, com impressions de muntanyes, rius, nius i arbres.

Temes que són recurrents en la meua obra, que m'acompanyen i m'inspiren.

El record de naixer es visualitza en un niu, un niu que és com un cabdell de llana, o de fil, un niu com un eixam que conté vida, un niu com una crisàlide, un capoll.

El niu és el germen, el símbol del qual naixerà l'evidència de la màgia, la màgia com a revelació del que no hi era i llavors naix.

L'arbre és un jo estàtic, un pare, una mare, un germà volgut que protegeix, sent i acompanya.

Un altre jo estàtic, immòbil, amb fortes arrels ancorades a terra sostenint-se i alimentant-se mentre veu passar la vida al seu voltant.

El traç que dibuixa l'arbre puja vertical i fort, després s'obri i abasta els braços, s'expandeix pel llenç, la línia es fa delicada i desapareix.

Hi ha nusos com nius en l'arbre, són línies del viscut, marques que tremolen en el seu interior. Cicatrius de la vida. Mentre la muntanya és ací, sempre.

La muntanya és un tòtem, una eminència vigilant, un refugi lloc on arribar.

La mà dirigeix el traç de la muntanya com un traç simètric que puja i baixa, una capa rere una altra, sediment a sediment.

La muntanya t'acompanya, és testimoni del teu naixement i és amb tu la resta de la teua vida.

Així com la muntanya s'eleva el riu s'afo-na. El riu perfora i aprofundeix.

Així com la muntanya està estàtica, el riu flueix i serpenteja.

El riu sempre ha sigut l'esdevenir, el continu discórrer i el que se'n va.

Els traços discorren amb facilitat, com l'aigua en el corrent. S'entrecreen, es mesclen, se superposen, desapareixen i apareixen, es difuminen i emergeixen. S'embullen en remolins o s'estabilitzen.

La mirada aliena és la mirada que s'observa distant, mentre la vida és. La mirada aliena, els sentits atents a l'expectativa.

Observa l'esdevenir, testimoni de la presència, de l'empremta, de la petjada.

El silenci de la pintura es manifesta. Només pintura, línia, traç, dibuix.

El silenci de la pintura m'acompanya.

DONDE SE NACE, DONDE SE MUERE.

Elena Aguilera Cirugeda

El recuerdo de nacer, la consciencia del morir, mientras, el discurrir de la vida, la extrañeza, la mirada ajena, los sentidos atentos.

Donde se nace, donde se muere es el título de la última obra en la que estoy trabajando.

La obra se visualiza en diferentes temas como impresiones de montañas, ríos, nidos y árboles.

Temas que siempre han sido recurrentes en mi obra, me acompañan, me inspiran.

El recuerdo del nacer se visualiza en un nido, un nido como un ovillo de lana, o de hilo, un nido como un enjambre que contiene vida, un nido como una crisálida, como un capullo.

El nido es el germen, el símbolo de lo que nacerá, la evidencia de lo mágico, lo mágico como revelación de lo que no estaba y entonces nace.

El árbol es un yo estático, un padre, una madre, un hermano querido, protege, siente y acompaña.

Un otro yo estático, inmóvil, con fuertes raíces ancladas al suelo sosteniéndose y alimentándose viendo pasar la vida alrededor.

El trazo que dibuja el árbol sube vertical y fuerte, luego se abre y abarca los brazos, se expande por el lienzo, la línea se hace delicada y desaparece.

Hay nudos como nidos en el árbol, son líneas de lo vivido, marcas que tiemblan en su interior. Cicatrices de lo vivido. Mientras la montaña está ahí, siempre.

La montaña es un tótem, una eminencia vigilante, un refugio lugar al que llegar.

La mano dirige el trazo de la montaña como un trazo simétrico que sube y baja, capa tras capa, sedimento a sedimento.

La montaña te acompaña, es testigo de tu nacimiento y está contigo el resto de tu vida.

Así como la montaña se eleva el río se hunde. El río horada y profundiza.

Así como la montaña está estática, el río fluye y serpea.

El río siempre ha sido el devenir, el continuo discurrir y lo que se va.

Los trazos discurren con facilidad, como el agua en la corriente. Se entrecruzan, se mezclan, se superponen, desaparecen y aparecen, se difuminan y emergen. Se enredan en torbellinos o se estabilizan.

La mirada ajena es la mirada que se observa distante, mientras la vida es. La mirada ajena, los sentidos atentos a la expectativa.

Observa el devenir, testigo de la presencia, de la impronta, de la huella.

El silencio de la pintura se manifiesta. Sólo pintura, línea, trazo, dibujo.

El silencio de la pintura me acompaña.

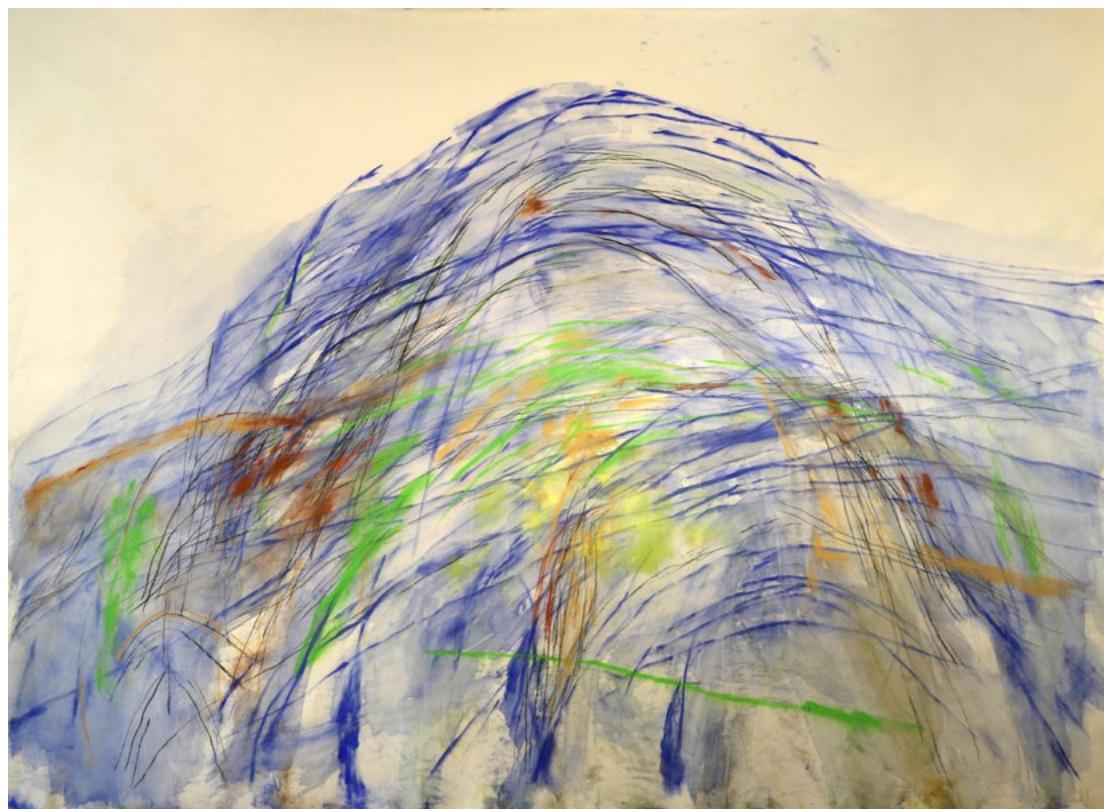
MUNTANYA: *la muntanya és un tòtem, una eminència vigilant, un refugi al qual arribar.*

MONTAÑA: *la montaña es un tótem, una eminencia vigilante, un refugio al que llegar.*



Small text label above the first small painting, likely providing information about the artwork or the artist.

Small text label above the third small painting, likely providing information about the artwork or the artist.



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
235X315 CM.
2020



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
89X116 CM
2021



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA,
PIGMENTOS Y CARBON-
CILLO SOBRE TELA
235X315 CM
2020



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
195X195 CM
2019



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
195X195 CM
2019

ARBRE: *l'arbre és un jo
estàtic, un pare, una mare,
un germà estimat, protegeix,
sent i acompanya.*

ÁRBOL: *el árbol es un yo
estático, un padre, una madre,
un hermano querido, protege,
siente y acompaña.*





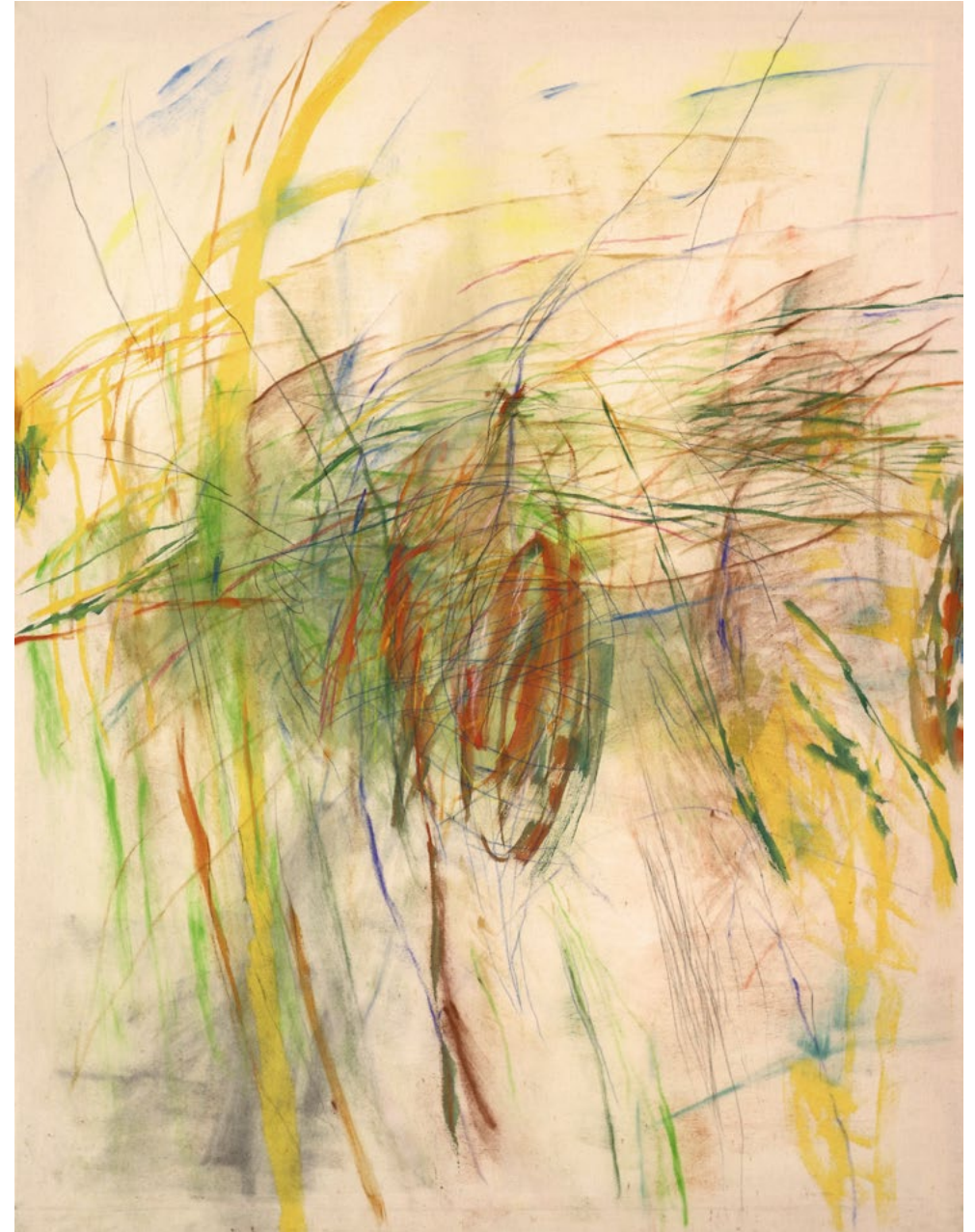
SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
100X81 CM
2021



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
100X81 CM
2021



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
230X240 CM
2021



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
130X100 CM
2021

NIU: el niu és el germen, el símbol d'allò que naixerà, l'evidència d'allò màgic.

NIDO: el nido es el germen, el símbolo de lo que nacerá, la evidencia de lo mágico.



SIN TÍTULO
PINTURA
PLÁSTICA,
PIGMENTOS Y
CARBONCILLO
SOBRE TELA
280X330 CM
2020

SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA,
PIGMENTOS Y
CARBONCILLO SOBRE
TELA
280X335 CM
2021



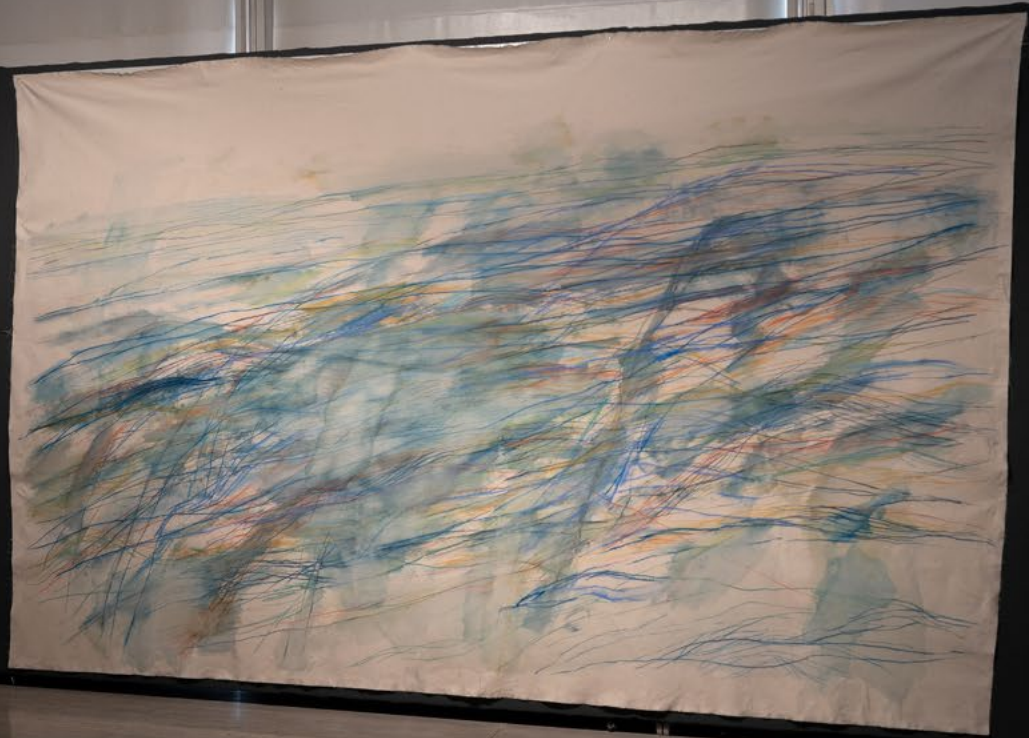
*RIU: el riu sempre ha sigut
l'esdevenir, el continu discórrer
i el que se'n va anar.*

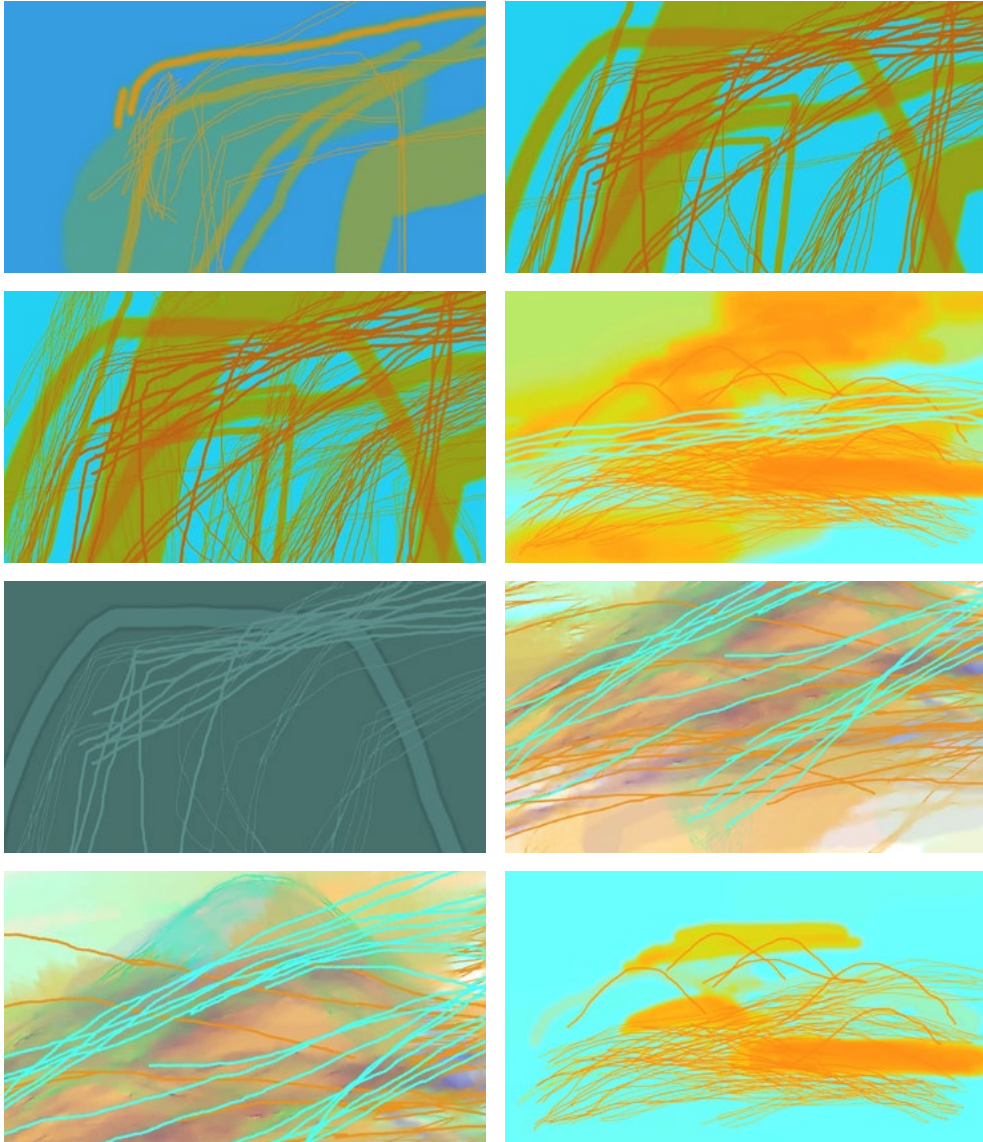
*RÍO: el rio siempre ha sido el
devenir, el continuo discurrir y
lo que se fue.*



Las imágenes de este video son representativas de los
trabajos de los artistas que participan en el proyecto.

Este es el espacio de los artistas, el espacio de los artistas que participan en el proyecto.
Este es el espacio de los artistas, el espacio de los artistas que participan en el proyecto.





EL AZUL NO ES UN COLOR
VIDEO
2021



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
116X90 CM
2020



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA,
PIGMENTOS Y CARBONCILLO
SOBRE TELA
100X130 CM
2020

SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA,
PIGMENTOS Y CARBONCILLO
SOBRE TELA
230X345 CM
2021





SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
116X90 CM
2020



SIN TÍTULO
PINTURA PLÁSTICA, PIGMENTOS Y CARBONCILLO SOBRE TELA
100X81 CM
2020



CURRÍCULUM

ELENA AGUILERA

PREMIS I BEQUES:

- 2021 Obra en la Col·lecció Jenkins & Romero donada al MACA. Alacant
- 2020 Adquisició d'obra per part del Consorci de Museus de la Generalitat Valenciana
- 2014 Adquisició d'obra, Bodegas El Sequé. El Pinós
- 2012 12 Convocatòria d'Arts Plàstiques. Alacant
- 1996 XV Certamen Nacional de Alcorcón. Madrid
- 1993 De Pintura, Ajuntament de Benissa
- 1991 I Biennal Rafael Alberola. Novelda
- 1990 De Pintura de la XI Convocatòria d'Arts Plàstiques d'Alacant
Beca de Pintura de l'Ajuntament d'Alacant
De la II Convocatòria d'Arts Plàstiques de la ciutat de Villena
- 1984 D'escultura, Certamen Juvenil d'Arts Plàstiques, Ministeri de Cultura
- 1983 De l'Institut d'Estudis Alacantins
- EXPOSICIONS INDIVIDUALS:
- 2021 MUA. Museu de la Universitat d'Alacant*
- 2017 Sala La Llotjeta. València*
- 2013 Llotja del Peix. Art últim 21 dies. Alacant*
- 2011 Galeria Jorge Juan. València
- 2009 Sala d'Exposicions de la CAM. Alacant*
- 2007 Galeria Demurcia. Madrid
- 2006 Galeria La Ribera. Balsicas, Múrcia

- 2001 Galeria La Ribera. Múrcia
Galeria Aural, Alacant
- 2000 Galeria Malone. Madrid
- 1999 Galeria La Ribera. Múrcia
Espai A Lambert. Xàbia. Alacant*
- 1994 Galeria Ray-Gun. València
- 1993 Galeria XXI. Madrid
- 1992 Galeria Mácula. Alacant*
- 1991 Galeria Nuba. Madrid
Sala d'Exposicions de l'Ajuntament d'Alacant*
Casa de Cultura de Villena*
- 1986 Caja de Ahorros del Mediterráneo, Benidorm

EXPOSICIONS COL·LECTIVES

- 2019 40 sobre 40, Artistes i Poetes. Museu Universitat. Alacant*
- 2018 Estudi Art Fair Lisboa 018. Lisboa. Portugal*
- 2017 Exposició Homenatge a Miguel Hernández. Llotja del Peix. Alacant*
- 2015 Exposició col·lectiva de suport a la memòria històrica. Llotja del Peix. Alacant*
- Joc. Col·lectiva Art Últim. Llotja del Peix. Alacant
- 2014 Art Últim Alacant. Sala Farreres al Centre el Carme. València*
Imaginació i desig. Sala Agora. Alcoi*
- 2013 Art al Vent. Gata
Galeria Bejarano. Imaginació i desig. Linares. Jaén
Imaginació i desig. Rectorat Universitat Miguel Hernández. Elx*
- 2012 12 Convocatòria d'arts plàstiques, Diputació d'Alacant*

- Et Labora. Vuit visions sobre la identitat femenina. Les Cigarres. Alacant
- La Col·lecció. MUA. Universitat d'Alacant*
- Imaginació i desig. Museu de Santa Pola
- 2011 Galeria 9. València
Premi Bancaixa. IVAM. València
Art Chicago. Galeria La Ribera. Chicago. USA
Homenatge a Miguel Hernández. Oriola
11 Convocatòria d'Arts Plàstiques Diputació d'Alacant*
- 2010 Mulier Mulieribus. Museu Art Contemporani. Universitat d'Alacant*
Art Chicago. Galeria La Ribera. Chicago. USA.
- 2009 Convocatòria 09. Diputació d'Alacant
- 2006 Dones artistes. Universitat d'Alacant. MUA
- 2005 Club Informació
- 2003 Galeria Aural. Alacant
Perduts en l'espai. lecla
- 2001 10 De cada. Sala d'exposicions de la CAM d'Elx
- 10 De cada. Sala d'exposicions de la Diputació d'Alacant
- 1999 Convocatòria'99. Arts Plàstiques. Alacant*
Supermercat de l'Art. Alacant
- 1998 VII Biennal de Pintura. Mislata. València*
Art i Foc. Sala Bancaixa. Alacant*
- 1997 Entorn de l'abstracció. Sala del carrer Major. Alacant*
- 1996 VI Biennal de Pintura de Mislata. València*

- XV Certamen Internacional d'Art. Ciutat d'Alcorcón*
- 1995 Galeria Cromo. Alacant
Premi Segrelles. Albaida. València
Miscel·lània. Casa de la Cultura. Alcoi*
- 1994 XV Certamen Eusebio Sempere. Onil*
- 1993 Galeria XXI. Madrid
A Contrallum, Conselleria de Cultura. Alacant*
Mostra Fenosa. La Corunya*
X Exposició d'Artistes Alacantins*
Estem tots per la vida. Llotja del Peix. Alacant*
- 1992 A l'Oest, Joves del 91, Alacant*
IX Exposició d'Artistes Alacantins
De l'Esport en la Pintura. Albacete Balompié*
- 1991 Saló Nacional d'Artes Plàstiques d'Alcobendas
- 1990 VII Exposició d'Artistes Alacantins*
Galeria Mácula. Alacant
XI Convocatòria d'Arts Plàstiques. Alacant
Mostra Nacional d'Art Contemporani de lecla*
- 1989 Exposició d'Arts Plàstiques de Valdepeñas
- 1987 XI Certamen d'Escultura de la Caixa de Madrid.
- 1984 I Saló de Pintura Jove de Madrid*
Exposició d'Hivern d'Artistes Alacantins
- 1983 I Biennal de Pintura Emilio Varela. Alacant*

* Se n'ha editat catàleg.

ELENA AGUILERA

PREMIOS Y BECAS:

- 2021 Obra en la Colección Jenkins & Romero donada al MACA. Alicante.
- 2020 Adquisición de obra por parte del Consorcio de Museos de la Generalitat Valenciana.
- 2014 Adquisición de obra, Bodegas El Sequé. Pinoso.
- 2012 12 Convocatoria de Artes Plásticas. Alicante.
- 1996 XV Certamen Nacional de Alcorcón. Madrid.
- 1993 De Pintura, Ayuntamiento de Benissa.
- 1991 I Bienal Rafael Alberola. Novelda.
- 1990 De Pintura de la XI Convocatoria de Artes Plásticas de Alicante.
Beca de Pintura del Ayuntamiento de Alicante.
De la II Convocatoria de Artes Plásticas de la Ciudad de Villena.
- 1984 De escultura, Certamen Juvenil de Artes Plásticas, Ministerio de Cultura.
- 1983 Del Instituto de Estudios Alicantinos.

EXPOSICIONES INDIVIDUALES:

- 2021 MUA. Museo de la Universidad de Alicante.*
- 2017 Sala La Llotjeta. Valencia.*
- 2013 Lonja del Pescado. Arte último 21 días. Alicante*
- 2011 Galería Jorge Juan. Valencia.
- 2009 Sala de Exposiciones de la CAM. Alicante*
- 2007 Galería Demurcia. Madrid.
- 2006 Galería La Ribera. Balsicas, Murcia.

- 2001 Galería La Ribera. Murcia.
Galería Aural, Alicante
- 2000 Galería Malone. Madrid.
- 1999 Galería La Ribera. Murcia.
Espai A Lambert. Xàbia. Alicante.*
- 1994 Galería Ray-Gun. Valencia.
- 1993 Galería XXI. Madrid.
- 1992 Galería Mácula. Alicante.*
- 1991 Galería Nuba. Madrid.
Sala de Exposiciones del Ayuntamiento de Alicante.*
Casa de Cultura de Villena.*
- 1986 Caja de Ahorros del Mediterráneo, Benidorm.

EXPOSICIONES COLECTIVAS

- 2019 40 sobre 40, Artistas y Poetas. Museo Universidad. Alicante.*
- 2018 Estudio Art Fair Lisboa 018. Lisboa. Portugal*
- 2017 Exposición Homenaje a Miguel Hernández. Lonja del pescado. Alicante.*
- 2015 Exposición colectiva de apoyo a la Memoria histórica. Lonja del pescado. Alicante.*
Juego. Colectiva Arte Ultimo. Lonja del pescado. Alicante.
- 2014 Arte Último Alicante. Sala Farreres en el Centre El Carme. Valencia.*
Imaginación y deseo. Sala Agora. Alcoy.*
- 2013 Art al Vent. Gata.
Galería Bejarano. Imaginación y deseo. Linares. Jaen.
Imaginación y deseo. Rectorado Universidad Miguel Hernández. Elche.*
- 2012 12 Convocatoria de artes plásticas, Diputación de Alicante. *
Et Labora. Ocho visiones sobre la

- identidad femenina. Las Cigarerras. Alicante.
La Col-lecció. MUA. Universidad de Alicante.*
Imaginación y deseo. Museo de Santa Pola.
- 2011 Galería 9. Valencia.
Premio Bancaja. IVAM. Valencia.
Art Chicago. Galería La Ribera. Chicago. USA.
Homenaje a Miguel Hernández. Orihuela.
11 Convocatoria de Artes plásticas Diputación de Alicante.*
- 2010 Mulier Mulieribus. Museo Arte Contemporáneo. Universidad de Alicante.*
Art Chicago. Galería La Ribera. Chicago. USA.
- 2009 Convocatoria 09. Diputación de Alicante.
- 2006 Mujeres artistas. Universidad de Alicante. MUA.
- 2005 Club Información.
- 2003 Galería Aural. Alicante.
Perdidos en el espacio. Yecla.
- 2001 10 De cada. Sala de exposiciones de la CAM de Elx.
10 De cada. Sala de exposiciones de la Diputación de Alicante.
- 1999 Convocatoria'99. Artes Plásticas. Alicante.*
Supermercado del Arte. Alicante.
- 1998 VII Bienal de Pintura. Mislata. Valencia.*
Arte y Fuego. Sala Bancaixa. Alicante.*
- 1997 En torno a la abstracción. Sala de la calle Mayor. Alicante.*
- 1996 VI Bienal de Pintura de Mislata. Valencia.*
XV Certamen Internacional de Arte. Ciudad de Alcorcón.*

- 1995 Galería Cromo. Alicante.
Premio Segrelles. Albaida. Valencia.
Miscelánea. Casa de la Cultura. Alcoi.*
- 1994 XV Certamen Eusebio Sempere. Onil.*
- 1993 Galería XXI. Madrid.
A Contrallum, Conselleria de Cultura. Alicante.*
Muestra Fenosa. La Coruña.*
X Exposición de Artistas Alicantinos.*
Estamos todos por la vida. Lonja del Pescado. Alicante.*
- 1992 Al Oeste, Joves del 91, Alicante.*
IX Exposición de Artistas Alicantinos.
Del Deporte en el Pintura. Albacete Balompié.*
- 1991 Salón Nacional de Artes Plásticas de Alcobendas.
- 1990 VII Exposición de Artistas Alicantinos.*
Galería Mácula. Alicante.
XI Convocatoria de Artes Plásticas. Alicante.
Muestra Nacional de Arte Contemporáneo de Yecla.*
- 1989 Exposición de Artes Plásticas de Valdepeñas.
- 1987 XI Certamen de Escultura de la Caja de Madrid.
- 1984 I Salón de Pintura Joven de Madrid.*
Exposición de Invierno de Artistas Alicantinos.
- 1983 I Bienal de Pintura Emilio Varela. Alicante.*

* Se ha editado catálogo.



Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

